ANUL I. — No. 7 IULIE 1890.

ANALELE ARCHITECTUREI

ȘI ALE

ARTELOR CU CARE SE LÉGĂ

CONCURSUL INTERNAȚIONAL

PENTRU

CLĂDIREA PALATELOR CAMERI ȘI SENATULUI

Sistemul de a pune la concurs întocmirea proiectelor de clădiri publice importante, s'a întrebuințat la noĭ fórte de mult, dar, din nenorocire, nicĭ odată n'a dat resultate satisfăcătóre, — afară de una saŭ doue escepțiĭ, — din causă că organisarea concursurilor s'a făcut în mod puțin chibzuit.

Maĭ tot-d'a-una vocea ómenilor specialĭ, este năbușită de majoritatea acelor ce nicĭ nu sunt de meserie, nicĭ nu se frămîntă mult cu firea de consecințele rele ale unuĭ concurs rĕŭ organisat, care compromite sistemul, provócă cheltuelĭ enorme și o perdere de timp fórte mare.

Cu ocasia organisăriĭ concursuluĭ pentru întocmirea proiectelor palatelor Cameri și Senatuluĭ, s'a căutat ca, printr'o discuție maĭ largă și prin întroducerea ómenilor specialĭ în comisia de organisare, să se întocméscă o lucrare maĭ rațională.

De și resultatul obținut, nu e cel dorit de noĭ, totușĭ trebue să recunóștem că e concursul cel maĭ bine organisat din cîte s'a făcut și care promite a da róde maĭ bune.

Nu remîne de cît ca architecțiĭ romînĭ, să dea piept cu curagiŭ în acéstă luptă internațională, spre a eși victorioșĭ.

Iacă organisația și programele respective ale concursuluĭ :

ORGANISAREA CONCURSULUI atît PENTRU SENAT cît și PENTRU CAMERĂ

CONDIȚIUNILE ȘI PROGRAMELE

CONCURSULUĬ INTERNAȚIONAL DESCHIS PENTRU ÎNTOCMIREA ANTE PROIECTELOR CLĂDIREĬ PALATULUĬ CAMEREI DEPUTAȚILOR ȘI ACELA AL SENATULUI

Guvernul romîn pune la concurs întocmirea unuĭ anti-proiect pentru clădirea la Bucurescĭ a unuĭ palat pentru *Camera Deputaților* și altul pentru *Senat*.

Toțĭ architecțiĭ, de orĭ ce naționalitate, sunt admișĭ a lua parte la concurs, conformîndu-se condițiunilor și programelor aci maĭ jos specificat.

Organisarea concursuluĭ

1) Juriul însărcinat cu examinarea proiectelor și cu distribuirea premiilor se va compune din :

a) Președintele *Camereĭ Deputaților* [1]).
b) Președintele Consiliuluĭ de Miniștri ;
c) Un delegat din partea comisiuneĭ plenare însărcinată cu întocmirea condițiunilor și programuluĭ concursuluĭ ;
d) Douĭ architecțĭ romînĭ numițĭ de guvern dintre ceĭ neconcurențĭ ;
e) Douĭ architecțĭ streinĭ, de naționalitate diferită, aleșĭ de guvern printre architecțiĭ cu renume.

2) O sumă de 25.000 leĭ este pusă la dispositiunea juriuluĭ spre a se distribui în treĭ premiĭ și anume :

Un premiŭ întîiŭ în valóre de 15.000 leĭ ;
„ al douilea „ 7.000 leĭ ;
„ al treilea „ 3.000 leĭ ;

Premiul I se va distribui, orĭ și care ar fi numĕrul și valórea proiectelor presentate, fără ca juriul să aibă dreptul d'a dispune că nu este loc d'a s'acorda.

3) După judecarea proiectelor, plicurile corespundînd proectelor premiate vor fi deschise și numele autorilor proclamate imediat. Raportul juriuluĭ se va publica prin „Monitorul Oficial" și premiile acordate de juriŭ se vor pune de îndată la dispositiunea autorilor proiectelor premiate.

4) Proiectele premiate devin deplina proprietate a statuluĭ care va dispune de dînsele cum va găsi de cuviință. Cele-l'alte proiecte le vor pune la dispositiunea autorilor lor, carĭ le pot reclama pînă în termen maximum de șase lunĭ de la publicarea resultatuluĭ concursuluĭ în „Monitorul Oficial". După acest termen, guvernul remîne desbrăcat de orĭ și ce respundere față cu proprietariĭ proiectelor nereclamate.

[1]) Pentru proiectele de Cameră, și președintele senatuluĭ pentru proiectele de Senat

5) Tóte proiectele vor sta expuse într'o sală publică 8 ḑile înainte de judecare și 8 ḑile după judecare.

6) Guvernul își reservă întréga sa libertate d'acțiune în privința întocmireï proiectuluï definitiv și a conduceref lucrărilor.

Condițiunile concursuluï

1) Condițiunile și programul concursuluï, împreună cu un plan de situație al terenuluï, se vor pune la disposițiunea tuturor architecților doritorï d'a concura și care vor adresa cererile lor fie la d. secretar al consiliuluï de miniștri, la Bucureștï, fie la sediul diferitelor legațiunï romîne din streinătate.

2) Programul edificiuluï, indicat maï jos, fiind adoptat de guvern, juriul îl va avea în vedere la examinarea proiectelor. In acest scop, concurenții vor îngriji d'a se ține de el în mod cît se póte de exact.

3) Concurenții vor fi ținuțï d'a presenta :

a) un plan general de situație pe scara de 0.0025.

b) un plan pentru fie-care cat pe scara de 0.005.

c) un plan separat arătînd disposițiunile vestibuluḷuï, scăriï celeï marï, precum și a saleï de ședință, indicîndu-se locurile destinate bănceï ministeriale, tribuneï președențiale, tribuneï oratorilor, diferitelor tribune publice, precum și locurile deputaților, stenografilor etc., pe scara de 0.01.

d) O fațadă principală și o fațadă secondară pe scara 0.01 [1]).

e) O secțiune transversală și una longitudinală pe scara de 0.005.

f) Un mic memoriŭ esplicativ în limba romînă saŭ francesă.

4) Tóte desemnele vor fi făcute în mod obligatoriŭ pe scările indicate maï sus și în cernélă négră, afară de cele două fațade carï vor fi colorate.

Nu se vor indica nicï instalațiele speciale nicï construcția.

5) Valórea clădireï ne trebuind să'ntrécă suma de 2½ mil. pentru Cameră și 1½ mil. pentru Senat.

Se va face o evaluație pe metru cub de clădirï socotit de la suprafața superióră a temeliilor și pînă la supra-cornișe, fără învelitóre.

Prețul de evaluare va fi de 40 leï metru cub de clădire.

6) Proiectele vor fi depuse la Secretariatul Consiliuluï de Miniștriï saŭ la sediul legațiuni romîne din străinătate pînă cel maï tîrziŭ la 10 Noembre 1890 orele 4 p. m.

Desemnele vor fi întinse pe rame de lemn spre a putea fi expuse și cele depuse la legațiunile romîne din streinătate vor trebui să fie bine embalate spre a nu se vătăma în timpul transportuluï.

7) Tóte desemnele aceluiași proiect și memoriul vor purta un „moto“ și vor fi neiscălite. Numele și adresa autoruluï vor fi scrise fórte lămurit și detaliat într'un plic pecetluit, avênd pe el același moto ca desemnele.

Plicurile pecetluite vor rămînea în păstrarea D-luï Secretar al Consiliuluï de Miniștri, care va servi și de Secretar al Juriuluï.

Condițiunï speciale

1) Palatul *Camereï deputaților* se va ridica pe terenul a căruia schiță s'alătureză, avênd fațada principală pe Bulevardul Elisabeta, fațada secondară pe Cheiul Dêmboviței și fațadele laterale pe cele două strade de comunicațiune dupe laturï [2]).

2) Terenul sănătos se va socoti la 1.50 adâncime.

3) Materialele disponibile vor fi piatra, cărămida și faiența; lemnul și ferul;—pentru învelitóre zincul.

Invelitórea de geamurï se va înlătura pe cît se va putea, preferîndu-se iluminarea directă.

4) Pentru exteriorul Palatuluï se va întrebuința pentru fațada principală aprópe exclusiv piatra și pentru fațadele laterale, piatra combinată cu cărămidă aparentă, faiență saŭ tencuitul imitînd piatra.

5) In decorațiunea interióră a saleï ședințelor se va avea în vedere d'a se menaja nișe pentru a se așeḑa în ele busturile ómenilor distinșï aï țěreï, precum și panourï pe carï se vor pictura faptele mărețe saŭ episodele marcante ale istorieï naționale.

6) Palatul *Camereï deputaților* și al Senatuluï vor coprinde numaï încăperile specificate în programul de maï jos, dispus după cum s'arată pentru fie-care în parte și care vor forma două grupurï : încăperile care vor trebui să fie negreșit la parter și încăperile ce se vor putea așeza la parter, sub-sol saŭ la un cat superior, după cum se va găsi maï nemerit, lăsîndu-se în acéstă privință deplină facultate concurenților.

Se specifică că tribunele care fac parte din încăperile destinate a se așeḑa la parter pot fi superpuse, de se va găsi de cuviință.

CAMERA

PROGRAMA

Incăperilor care trebue să fie așeḑate la parter

1) Sala ședințelor.

Sala ședințelor va fi încăpătóre de 300 de persóne așeḑate pe fotoliurï. Fotoliurile vor fi individuale, avînd ca lărgime 0.60—0.70 și ca lungime 1.15—1.25 inclusiv pupitrele, carï vor fi dinaintea fotoliuluï. Circulația va fi facilă și băncile nu vor coprinde maï mult de 4—5 fotoliurï maximum.

Sala va fi dispusă în amfiteatru și băncile vor fi așezate pe palierurï, avînd 1.15—1.25 lărgime și 0.15 înălțime.

Dimensiunile saleï vor fi combinate ast-fel în cît acustica să fie cît se póte de perfectă.

In sala de ședință se vor așeḑa :

a) *Banca ministerială*, încăpătóre de 10 locurï și dispusă ast-fel în cît se pótă comunica cu înlesnire în Tribuna Preșidențială și să pótă cu înlesnire asculta pe oratorï carï ar vorbi de la tribună saŭ de la locurile lor, precum asemenea și miniștriï să pótă fi ascultațï cu înlesnire din tóte părțile saleï.

b) *Tribuna Preșidențială*, spațiósă și dispusă ast-fel în cît să pótă domina întréga adunare; pe lîngă fotoliul Președentuluï se vor dispune la drépta și la stînga cîte două fotoliurï pentru ceï 4 secretarï. In fundul tribuneï se va menaja un loc saŭ loja specială de unde M. S. Regele citește mesagiul pentru deschiderea corpurilor legiuitóre și care va sta închisă prin închidere mobilă în tot cel-alt timp.

c) *Tribuna Oratorilor*, așezată puțin maï jos de tribuna preșidențială și avînd un pupitru spațios.

d) *Stenografiï*, în număr de 6, instalațï la nivelul de jos al emiciclului și ast-fel în cît se póte asculta cu înlesnire pe oratoriï de orï și unde ar vorbi, să pótă comunica cu birourile lor, fără a traversa sala ședințelor.

e) *Tribuna Regală*, încăpătóre de 10 locurï și precedată de un salon și de un vestibul.

f) *Tribuna Publică*, încăpătóre de 300—400 persóne, așezate pe băncï continue și dispunînd de degajamente îndestulătóre spre a putea fi repede și lesne evacuată la cas de trebuință.

g) *Tribuna Preseï*, încăpătóre de 40 persóne, așezate dinaintea unor mese spre a putea scri. Va comunica cu o cameră pentru jurnaliștï și o anticameră pentru curierï.

h) *Tribuna diplomatică*, încăpătóre de 30 persóne.

i) *Tribuna foștilor deputațï și senatorï*, încăpătóre de 40 persóne.

j) *Tribuna damelor*, încăpătóre de 60 persóne.

k) *Tribuna Oficială*, încăpătóre de 60 persóne.

Tóte aceste tribune vor fi dispuse în cît dînsele să pótă vedea și asculta în sala ședințelor, fără însă a avea cu dînsa nicï o comunicație directă. Intrarea se va face prin exterior.

Cele 4 d'întîiŭ tribune, precum Tribuna Regală, Tribuna Publică, Diplomatică și Tribuna Preseï vor avea fie-care intrare exterióră separată, cele-lalte vor putea avea o intrare comună.

2) Sala de Pașiï-perduțï.

Sala de Pașiï-perduțï va fi monumentală, încăpătóre de 300—400 persóne în picióre, putînd servi la cas de trebuință de sala de reuniune, saŭ de conferință. Ea va comunica cu

[1]) Pentru Cameră despre Bulevard și pentru Senat despre calea Victorieï.

[2]) Palatul Senatuluï se va ridica pe terenul a căruia schiță s'alătureză avênd fațada principală pe Calea Victorieï, fațadele secondare pe stradele Carol I și Stavropoleos, și fațada laterală pe ulița dosnică de comunicațiune.

sala ședințelor prin o anticameră și cu exteriorul printr'un vestibul cu un vestiar pentru 300 persóne. Ea va fi centrul de unde să se pótă dirige în orĭ și ce parte a edificiuluĭ.

3) Apartamentul Președinteluĭ Camereĭ va coprinde un cabinet de lucru, circa 30 m², un salon de recepțiune, circa 50 m², o cameră de convorbire circa 20 m², și o anticameră și va fi ast-fel aședat în cît să aibă lesne comunicație maĭ întîiŭ cu tribuna Președențială și în urmă cu apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ și cu Cancelaria Camereĭ.

4. Apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ va coprinde un cabinet de lucru circa 30 m², un salon pentru Consiliul de Miniștri circa 50 m², o cameră de convorbire 20 m² și o anticameră.

Apartamentul va fi aședat ast-fel în cît să fie în comunicație directă cu apartamentul Președinteluĭ Camereĭ și să aibă lesne comunicare cu sala ședințelor, în partea unde se găsește Banca Ministerială.

5) Cabinetul de lectură dilnică și odaia de distribuție a imprimatelor vor avea cabinetul 50 m² și odaia circa 20 m² și vor fi aședate în apropiere de sala de Pașiĭ-perduțĭ.

6) Incăperile pentru Secțiunĭ vor fi în număr de 7, putînd conține 25 persóne pe scaun și 10—15 în picióre și avînd fie-care circa 10 m₆. ; ele vor fi așezate una lîngă alta și comunicînd tóte între ele.

7) Incăperile pentru Comisiunĭ vor fi în număr de treĭ, din care două încăpătóre de 10 persóne pe scaun și una pentru comisiunea bugetară încăpătóre de 30 persóne pe scaun.

8) Incăperile pentru Comitetul Delegaților vor fi în număr de două, încăpătóre de 10 persóne pe scaun și aședate cît se póte maĭ în apropiere de sala ședințelor

9) Incăperile pentru audiențele Deputaților vor coprinde o sală de așteptare de 30—40 m², comunicînd cu 2 cabinete de convorbirĭ, avînd fie-care circa 16 m² și precedat de un mic vestibul cu intrare esterióră.

10) Incăperile pentru chestură vor coprinde o odaie mare de circa 40 m², aședată cît se póte maĭ în apropiere de sala de Pașiĭ-perduțĭ și un cabinet pentru chestorul casier, de circa 16 m².

11) Incăperile pentru Cancelaria Camereĭ vor coprinde un cabinet pentru director de circa 20 m², un cabinet pentru sub-director de circa 16 m², un cabinet pentru casier de circa 16 m⁶, două camere pentru funcționarĭ de circa 25 m⁶, fie-care, o cameră pentru archivă circa 40 m², și o anticameră saŭ vestibul avînd un antreŭ exterior separat. Cabinetul directoruluĭ cancelarieĭ va fi în comunicație, saŭ cel puțin cît se póte în apropiere, de apartamentul președinteluĭ Camereĭ.

Incăperĭ ce se pot așeza, după cum se va găsi maĭ bine, la parter, sub-sol saŭ etagiu.

1) Incăperile pentru Bibliotecă se vor compune de o sală încăpătóre pentru 10.000 volume, și o cameră pentru bibliotecar de circa 16 m² și de o cameră de serviciŭ de circa 12 m².

Biblioteca trebue să aibă lesniciósa comunicație cu sala de Pașiĭ-perduțĭ și ar fi de dorit, pe cît spațiu o va permite, ca să s'așede tot la parter

2) Incăperile pentru stenografĭ se vor compune de 4 cabinete pentru stenografĭ și o cameră de corecțiune, avînd fiecare 25—30 m².

Aceste cabinete trebue dispuse ast-fel, în cât se póte comunica cu înlesnire cu cancelaria Camereĭ și ca stenografiĭ să pótă merge la locul lor în sala ședințelor fără a trece prin incinta saleĭ.

3) Incăperile pentru Restaurantul-Bufet se vor compune de o sală avînd circa 70—80 m², cu un oficiŭ și dependințele necesariĭ, precum un mic biuroŭ, cuhnie, odaie de servitorĭ, cameră, pivniță separate etc.

Aceste încăperĭ nu vor comunica cu Camera de cît prin salonul-restaurant, iar pentru tóte cele-lalte încăperĭ va fi o intrare exterióră separată.

4) Incăperile pentru postă și telegraf se vor compune de 2 camere, una de circa 30 m² pentru public și alta de circa 16 m. pentru amploiațĭ și vor fi dispuse ast-fel în cît să fie înlesniciósă comunicația cu sala de Pașiĭ-perduțĭ și cu apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ de Miniștri.

5) Incăperile pentru intendent vor coprinde 3 camere și o cuhnie.

6) Incăperile pentru portar vor coprinde 2 odăĭ.

7) Ușierilor de serviciŭ se va reserva o odaie mare pentru îmbrăcatul și desbrăcatul livrelelor.

8) Incăperile pentru corpul de gardă care va funcționa numaĭ în orele de ședință, vor coprinde o sală de ședere pentru 50 ómenĭ și o odăiță pentru oficerul de serviciŭ.

9) Incăperile pentru postul de pompierĭ se vor compune de o odaie de ședere pentru 20 de soldațĭ, o odăiță pentru șeful postuluĭ și un deposit pentru o pompă și diferite unelte ale pompierilor.

Nota Diferitele încăperĭ din pivnițe saŭ sub sol, care ar remînea disponibile, se vor întrebuința pentru instalațiunea caloriferelor, mașinelor pentru iluminarea electrică și ca deposite pentru lemne, cărbunĭ și diverse alte materiale.

Water-closete și urinariĭ se vor depune pe cît se va putea separat pentru fie-care grup de încăperĭ, avînd lumină directă. Pentru evacuarea cabinetelor, se va adopta sistemul *de tout à l'egoût.*

SENATUL

PROGRAMA

Incăperilor care trebue să fie aședate la parter

1) Sala ședințelor.

Sala ședințelor va fi încăpătóre de 130 de persóne, aședate pe fotoliurĭ.

Fotoliurile vor fi individuale, avênd ca lărgime 0,60—0.70 și ca lungime 1.15—1 25 inclusiv pupitru, care va fi dinaintea fotoliuluĭ.

Circulația va fi facilă și băncile nu vor cuprinde maĭ mult de 4—5 fotoliurĭ maximum.

Sala va fi dispusă în amfitétru și băncile vor fi așezate pe palierĭ, avênd 1.15—1.25 lărgime și 0.15 înălțime.

Dimensiunile saleĭ vor fi combinate ast-fel în cît acustica să fie cît se póte de perfectă.

In sala de ședință se va aședa :

a) *Banca ministerială*, încăpătóre de 10 locurĭ și dispusă ast-fel în cît să pótă comunica cu înlesnire cu tribuna președențială și să pótă asculta cu înlesnire pe oratoriĭ care ar vorbi de la tribună saŭ de la locurile lor, precum asemenea ca și miniștriĭ să poată fi ascultațĭ cu înlesnire din tóte părțile saleĭ.

b) *Banca prelaților* va fi dispusă într'o posițiune separată, încăpătóre de 10 locurĭ, din care unul, cel din cap al bănceĭ, formînd un fotoliŭ individual, va fi reservat pentru moștenitorul tronuluĭ.

c) *Tribuna președențială* spațiósă și dispusă ast-fel în cît se póte domina întréga adunare ; pe lîngă fotoliul președinteluĭ se vor dispune la drépta și la stînga cîte două fotoliurĭ pentru ceĭ 4 secretarĭ. In fundul tribuneĭ se va menaja un loc saŭ logia specială de unde M. S. Regele citește mesagiul pentru deschiderea corpurilor legiuitóre și care va sta închisă prin o închidere mobilă tot cel-l'alt timp.

d) *Tribuna oratorilor*, așezată puțin maĭ jos de tribuna președențială și avînd un pupitru spațios.

e) *Stenografiĭ* în număr de 6, instalațĭ la nivelul de jos a hemicicluluĭ și ast-fel în cît să pótă asculta cu înlesnire pe oratorĭ, de orĭ și unde ar vorbi și să pótă comunica cu biurourile lor, fără a traversa sala ședințelor.

f) *Tribuna regală*, încăpătóre de 10 locurĭ și precedată de un salon și de un vestibul.

g) *Tribuna publică*, încăpătóre de 200—300 persóne, așezate pe băncĭ continue și dispuind de degagiamente îndestulătóre spre a putea fi lesne și repede evacuată la cas de trebuință.

h) *Tribuna preseĭ*, încăpătóre de 10 persóne, așezate dinaintea unor mese, spre a putea scri. Va comunica cu o cameră pentru jurnaliștĭ și o anticameră pentru curierĭ.

i) *Tribuna diplomatică*, încăpătóre de 30 persóne.

j) *Tribuna foștilor deputațĭ și senatorĭ* încăpătóre de 40 persóne.

k) *Tribuna damelor*, încăpătóre de 60 persóne.

l) *Tribuna oficială*, încăpătóre de 60 persóne.

Tóte aceste tribune vor fi ast-fel dispuse în cît dînsele să pótă vedea și asculta în sala ședințelor, fără însă a avea cu dînsa nicĭ o comunicație directă. Intrarea se va face prin exterior. Cele 4 întêiŭ tribune lit. f, g, h și i, vor avea fie care cîte o intrare exterióră separată, cele-l'alte vor putea avea o intrare exterióră comună.

2) **Sala de Pașiĭ-perduțĭ**.

Sala de Pașiĭ-perduțĭ va fi monumentală, încăpătóre de 150—250 de persóne în picióre, putînd servi la cas de trebuință de sală de reuniune saŭ de conferință. Ea va comunica cu sala ședințelor prin o anticameră și cu exteriorul printr'un vestibul cu un vestiar pentru 200 de persóne. El va fi centrul de unde să se pótă dirige în orĭ și ce parte a edificiuluĭ.

3) **Apartamentul Președinteluĭ Cameręĭ** va coprinde un cabinet de lucru de circa 30 m²., un salon de recepțiune de circa 50 m²., o cameră de convorbire de circa 20 m². și de o anticameră și va fi ast-fel așeḑat în cît să aibă lesne comunicație maĭ întîiŭ cu tribuna Președențială și în urmă cu apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ și cu cancelaria Camereĭ.

4) **Apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ** va coprinde un cabinet de lucru de circa 30 m²., un salon pentru Consiliul de Miniștri de circa 50 m².. o cameră de convorbire de circa 20 m². și o anticameră. — Apartamentul va fi așeḑat ast-fel în cît să fie în comunicațiune directă cu apartamentul Președinteluĭ Cameręĭ și să aibă lesne comunicare cu sala ședințelor, în partea unde se găsește banca ministerială.

5) **Cabinetul de lectură ḑilnică și odaia de distribuție a imprimatelor** vor avea cabinetul 50 m². și odaia 20 m². și vor fi așeḑate în apropiere de sala de Pașiĭ-perduțĭ.

6) **Incăperile pentru Secțiunĭ** vor fi în număr de 5, putînd conține 25 persóne pe scaune și 10—15 în picióre și avînd fie-care 10 m. p. 6 m ; ele vor fi așeḑate una lîngă alta și comunicînd tóte între ele.

7) **Incăperile pentru Comisiunĭ** vor fi în numĕr de douĕ, încăpătóre fie-care de 8 persóne pe scaun.

8) **Incăperile pentru Comitetul Delegaților** vor fi în numĕr de douĕ, încăpătóre de 10 persóne pe scaun și așeḑate cît se póte maĭ în apropiere de sala ședințelor.

9) **Incăperile pentru audiențele Senatorilor** vor coprinde o sală de așteptare de 30—40 m², comunicînd cu 2 cabinete de convorbire. avînd fie-care cîte 16 m.² și precedat de un mic vestibul cu intrare exterióră.

10) **Incăperile pentru chestură** vor coprinde o odaie de circa 30 m². așeḑată cît se póte maĭ în apropiere de sala de Pașiĭ-perduțĭ și un cabinet pentru chestorul casier de circa 16 m².

11) **Incăperile pentru cancelaria Senatuluĭ** vor coprinde un cabinet pentru director de circa 20 m². un cabinet pentru sub-director de circa 16 m²., un cabinet pentru casier de circa 16 m², douĕ camere pentru funcționarĭ de circa 25 m². fie-care, și o cameră pentru archivă de circa 40 m². și o anticameră saŭ vestibul, avînd un antreŭ exterior separat.— Cabinetul directoruluĭ cancelarieĭ Senatuluĭ va fi în comunicație saŭ cel puțin cît se póte maĭ în apropiere de apartamentul Președinteluĭ Senatuluĭ.

Incăperĭ ce se pot așeḑa după cum se va găsi maĭ bine, la parter, sub sol saŭ etagiŭ.

1) **Incăperile pentru bibliotecă** se vor compune de o sală încăpătóre de 10.000 volume, de o cameră pentru bibliotecar de circa 16 m². și de camera de serviciŭ de circa 12 m².

Biblioteca trebue să aibă lesniciósă comunicație cu sala de Pașiĭ-perduțĭ și ar fi de dorit, pe cît spațiul o va permite, ca să s'așeḑe tot la parter.

2) **Incăperile pentru stenografĭ** se vor compune de 4 cabinete pentru stenografĭ și o cameră de corecțiune, avînd fie-care 25—30 m².

Aceste cabinete trebue dispuse ast-fel în cît să pótă comunica cu înlesnire cu cancelaria Senatuluĭ și ca stenografiĭ să pótă merge la locul lor în sala ședințelor, fără a trece prin incinta saleĭ.

3) **Incăperile pentru Restaurantul-Bufet** se vor compune de o sală avînd circa 60—70m², cu un oficiŭși de pendințele necesariĭ, precum biuroŭ, cuhnie, odaia de servitor, camară, pivniță separată etc.—Aceste încăperĭ nu vor comunica cu Senatul de cît prin salonul Restaurant, iar pentru tóte cele alte încăperĭ va fi o intrare exterióră separată.

4) **Incăperile pentru poștă și telegraf** se vor compune din douĕ camere, una circa de 25m² pentru public și alta de circa 16m² pentru amploiațĭ și vor fi dispuse ast-fel în cît să fie înlesniciósă comunicația cu sala de Pașiĭ-perduțĭ, și cu apartamentul Președinteluĭ Consiliuluĭ de Miniștriĭ.

5) **Incăperile pentru intendent** vor cuprinde 3 camere de locuit și o cuhnie.

6) **Incăperile pentru portar** vor coprinde 2 odăĭ.

7) **Ușierilor de serviciŭ** se va reserva o odaie mare pentru îmbrăcatul și desbrăcatul livrelelor

8) **Incăperile pentru corpul de gardă** care va funcționa numaĭ în orele de ședință, vor coprinde o odaie de ședere pentru 25 soldațĭ și o odăiță pentru ofițerul de serviciŭ.

9) **Incăperile pentru postul de pompierĭ** se vor compune de o odaie de ședere pentru 20 de soldațĭ, o odăiță pentru șeful postuluĭ și un deposit pentru o pompă și diferite unelte ale pompierilor.

Nota. Diferitele încăperĭ în pivnițe saŭ sub-sol, care ar rămînea disponibile se vor întrebuința pentru instalațiunea caloriferilor, mașinelor pentru lumina electrică și ca deposite pentru lemne, cărbunĭ și diverse alte materiale.

Water-closete și urinariĭ, se vor dispune pe cît se va putea separat pentru fie-care grup important de încăperĭ, avênd lumină directă.

Pentru evacuarea cabinetelor se va adopta sistemul *de tout à l'egoût*.

Atragem în mod particular atenția architecților romînĭ, că întocmirea proiectuluĭ definitiv și dirigerea lucrărilor o va avea unul dintre architecțĭ romînĭ care, *luînd parte la concurs*, va fi clasat maĭ sus printre romînĭ.

Acésta constitue un îndemn puternic pentru artiștiĭ noștriĭ și o garanție contra favoritismuluĭ în alegerea celuĭ ce va trebui să întocméscă proiectul definitiv.

STATUA LUI GHEORGHE ASSAKY

Acum două-zecĭ de anĭ o statuă era ceva necunoscut în țara noastră, de și dorința de a reaminti Domniĭ ce s'aŭ ilustrat pe câmpiĭ de rĕsboae saŭ vre-un scriitor, vre-un luptător pe arena științifică, înfățișîndu'ĭ în marmoră saŭ în bronz, era încă de mult în pepturile multora. Greutățile ce a trebuit să le întîmpine bronzul din fața Uuniversitățeĭ, ridicat în suvenirea eroului de la Călugărenĭ, sînt încă proaspete în memoria noastră. De atuncĭ bulevardul Academieĭ s'a înfrumusețat cu alte două statuĭ, a luĭ Eliade și a luĭ Lazăr.

Iașiĭ, la rîndul lor, vor avea o a treia statuă, aceia a luĭ Gheorghe Assaky. Lectoriĭ noștri aŭ deja cunoștință de cele alte două, Miron Costin și Stefan cel mare. E de observat că Statuele din Bucureștĭ sînt două în marmoră și una în bronz; cele din Iașĭ contrariŭ, două în bronz și cea de a treia, Assaky, în marmoră. In astă privință capitala Moldoveĭ e maĭ fericită. Cine nu a avut ocaziunea să vadă că sculptura în piatră, expusă sub cerul liber, în scurtă vreme să deteriorează, crapă, prinde muschiŭ, se înverzește, contrariul bronzuluĭ, ce durează veacurĭ. Marmora e bună pentru muzee, ea e cu totul defectuoasă pentru piața publică. Regretăm că comitetul ce 'șĭ a dat silințe pentru ridicarea statueĭ *„aceluĭ carele în-*

I. GEORGESCU

Statua luĭ G. Assaky

„viață purta numele de Gheorghi Assaky, iar după ani re„cădînd în pulbere sufletul ce'l învia, se întoarse în sînul „celuia ce l'a fost urdit și căruia tot-d'a-una se închina prin „pădirea virtuțeĭ“ nu a luat în de aproape cercetare aceste motive; de almintrelea nu i se pot aduce de cît laude, pentru sîrguința ce a pus în strîngerea fonduluĭ necesar.

E un ce straniŭ că unul din istoricii noștri ceĭ maĭ buni, descrie pe omul căruia azĭ îĭ ridicăm statue ca pe „un om fatal, ce nutrea spiritul meticulos al luĭ Michaele Sturdia“!

Și aceasta stă scris și tipărit pentru tinerimea școlară, ca să știe „cine suntem și cine am fost, de a ne cunósce pre amicĭ și pre inimicĭ“ chiar în anul, cînd de la tribuna parlamentuluĭ, unul din oratoriĭ în vază de pe atuncĭ zicea că „adaogă o voce puțin însemnată pe lîngă corul general și unanim, pentru rĕsplata ce a meritat Assaky din partea Românieĭ întregĭ“.

* * *

O figură ca aceia a luĭ Gheorghe Assaky nu póte să ne inspire de cît respect; în vremurile de amorțeală ce străbătea Moldova la începutul veacului, acest noŭ Lazăr muncește pe capete în literatură, în sciințe, în arte, lăsînd pretutindenĭ urme de o activitate exemplară. Să nu uităm că el s'a ocupat și de architectură și de pictură. Un biograf ne citează tablourile luĭ istorice în numĕr de patru, cele maĭ cunoscute, mulțămită reproducțiunilor sunt: 1) ***Muma luĭ Ștefan cel mare la cetatea Neamțu;*** 2) ***Bătălia Moldovenilor cu cavalerii Teutonĭ;*** 3) ***Testamentul luĭ Ștefan;*** 4) ***Alexandru cel Bun primind insigniile de la imperatorele Paleologu.***

Ridicînd o statue luĭ Assaky, romîniĭ dovedesc că știŭ să prețuiască munca acelora ce, fără preget, aŭ lucrat pentru propășire, lăsînd un nume în urma lor.

Marmora e eșită de sub dalta amicului nostru sculptorul Georgescu, căruia Bucureștiĭ îĭ datoréză și pe aceia ridicată în amintirea luĭ Gheorghe Lazăr. Assaky e reprezintat ședînd pe scaun; prin urmare întîia statue ce părăsește . . . . poza ostenitóre a luĭ Miron Costin, a luĭ Eliade, a luĭ Lazăr.

Artistul s'a servit, credem, de baso-relieful lucrat la Bruxelles în 1855, care se spune că e fórte reușit; de almintrelea nu e necesitate multă ca ea să semene, să reproducă textual trăsurile omuluĭ; în artă, și maĭ cu sémă în arta sculptorală, cu totul altele sunt condițiunile ce trebue să îndeplinéscă o lucrare de asemenea natură.

Ne facem o viă plăcere aducînd aci felicitările nóstre d-luĭ Georgescu. In opera de față, maĭ mult de cît în orĭ care alta, domnia sa dovedește calitățĭ artistice ce îĭ fac multă onóre. Inima ni se umple de bucurie cînd vedem succesele tinerilor romînĭ. Sfârși-vom odată cu nenorocitul obiceiŭ d'a ne adresa într'una la streinĭ, orĭ de cîte orĭ avem nevoie? Și nu e regretabil, că pentru o statuă ca a cronicaruluĭ Miron Costin neam adresat unuĭ polonez, iar unuĭ sculptor italian pentru acea a luĭ Eliade! Sunt ele óre capo-d'opere lucrările eșite de sub daltele streine? Tare ne îndoim. Singura, în adevĕr, de valóre, este aceia semnată de Frémiet, statua luĭ Ștefan din Iași. Dar postamentul aceste opere equestre? E o reproducție fidelă a statueĭ Ioaneĭ d'Arc din piața Piramidelor din Paris și nu în prea mare armonie cu bronzul ce suportă.

Cestiunea piedestaluluĭ uneĭ statue, nu ar trebui tocmaĭ trecută cu vederea. Reușit 'a cel puțin suportul ce va servi de bază marmoreĭ ridicate în amintirea luĭ Assaky? Noĭ o dorim din tótă inima.

Incă odată, trimitem felicitărĭ sculptoruluĭ Georgescu.

Stefan Ciocarlan.

DESPRE ARTE ȘI DESPRE CULTURA LOR

IN

ȚARA ROMÂNEASCĂ

III.

Ce cerem? Educația e necesară pentru a înțelege artele. — Artele intru în sistemul general al educațieĭ uneĭ națiunĭ. — Ce trebue că sperăm pentru țara nóstră. — Scóla de arte și misiunea eĭ. — Intrunirea studiilor architectureĭ, pictureĭ și sculptureĭ e un principiŭ fundamental pentru buna eĭ organisare. Artistul, póte îmbrățișa aceste treĭ ramurĭ ale arteĭ? — Desemnul și însemnătatea luĭ. — Desemnul nu e artă, dar o condiție neapărată pentru organisarea artelor. — A doua condiție e crearea de școlĭ speciale pentru formarea măestriilor. — Folósele desemnuluĭ și inrîurirea sa asupra industrieĭ.— Secolul nostru cere popularisarea arteĭ. — Necesitatea școlilor în țara nóstră pentru înflorirea artelor. — Inrîurirea producerilor arteĭ asupra sufletelor. Museele. — Ce ar fi de dorit — Conclusie. — Epilog.

In țara nóstră se întîmplă fórte des ca interesele cele marĭ ale națiuneĭ să fie confundate cu interesele particulare ale individelor. Ne grăbim dar a declara că ceea ce ne preocupă nu sunt atît artiștiĭ, cît artele, și nu vom cădea, sperăm, în greșala d'a pregăti în numele eĭ, posițiĭ strălucite și funcțiunĭ lucrative pentru artiștĭ. Ceea ce cerem e asigurarea cultureĭ artelor, asigurarea viitoruluĭ artistic al țăreĭ, și dreptatea care trebuie să preside într'un guvern național. Țara n'are nicĭ o obligațiune către mediocrităță; dar e datóre a încuragia talentele, e datóre a înlesni fiilor eĭ, care își simt nobila vocațiune a artelor, studiul și mijlócele d'așĭ cultiva disposițiile naturale.

Am zis că fie-care om posedă simțul artistic, că artele exist în starea rudimentară la orĭ ce popor; dar acest simț, din nefericire, se conrupe cînd educația nu 'ĭ vine în ajutor, și e o deosebire mare între starea de cultură a artelor și starea lor de sĕlbăticie. Afară de acestea, arta e flóre plăpîndă care nu póte prospera de cît în mijlocul popórelor unde gustul e desvoltat, simțimintele ridicate și unde în fine cultura morală și intelectuală nu e numaĭ un cuvînt deșert. Artele cer a fi iubite cu pasiune pentru a'șĭ revela secretele lor; și cînd lipsesce poesia inimeĭ și simțimintele prin carĭ am putea să le simțim. ne va fi cu anevoință a cerca cea maĭ mică încîntare în fața producerilor artistice. Lipsițĭ de gust și de educația necesară, vom trece alăturĭ cu capetele d'operă cele maĭ strălucite, fără a cerca nicĭ o mișcare a sufletuluĭ; le va privi ca o curiositate, și impresiunea lor se vor șterge îndată din memoria nóstră, nelăsînd nicĭ o întipărire.

Fără a exagera, credem că facultățile artistice sunt fórte slăbite în societatea nóstră, și va trebui timp pentru a le desvolta; dar acéstă lipsă ne póte óre împedica d'a cultiva artele? póte ea servi ca argument pentru înlăturarea lor, cînd scim că chiar acéstă cultură contribuesce a le forma?

Civilisația e desvoltarea liberă a tutulor facultăților unuĭ popor: sciințe, litere, arte, chiar instituțiĭ și obiecte, tóte tind la acest resultat, urmărit cu atîta stăruință de națiunile moderne. Dacă aceste expresiunĭ ale uneĭ societățĭ nu pot avea o desvoltare paralelă, dacă ea nu póte atinge perfecția în tóte de odată, fie-care dintr'însele însă trebue să existe într'o țară care aspiră la cultură.

Din tóte aceste expresiunĭ ale civilisațieĭ uneĭ națiunĭ, cea maĭ independinte, în mersul săŭ, e arta. Dar arta e tot de odată ideie și mijloc de expresiune; căcĭ dacă cugetarea, simțimîntul artistuluĭ precedéză semnul, acest vis al imaginațieĭ luĭ nu dobîndesce o realitate, nu ia o formă decisă de cît prin semnul care'ĭ dă esistența. Idea însă și forma ce 'ĭ dă artistul sunt nedespărțite în arte; e o legătură misteriósă și intimă între dînsele; e unirea corpuluĭ cu sufletul. Mijlocul de expresiune, semnul prin urmare, acéstă limbă variată a artelor, acest obstacol cu care artistul intră adesea în luptă ca să își exprime idea, își are legile sale ca și cuvîn-

tul. Trebue dar o educație pentru arte ca și pentru limbĭ, spre a familiariza pe artiștiĭ cu limba cu care se vor servi și spre a le forma gustul, căcĭ din acest punct de vedere frumosul se impune prin autoritatea capetelor d'operă recunoscute, chiar de nu le-am înțelege, ca și adevĕrul la ceĭ d'ințiiŭ pașĭ aĭ vieţeĭ.

Artele, considerate ast-fel, încep prin doctrine, prin credință, și ajung la libertate maĭ tirḍiŭ, cînd artiștiĭ, posedînd bine partea materială a arteĭ, daŭ un sbor maĭ liber cugetăriĭ lor. Legile spirituluĭ sunt dar aceleași în diversele ramurĭ ale desvoltăreĭ sale, și arta, ca și literile și sciințele, intră în sistemul general al educațieĭ uneĭ națiunĭ. Pentru a asigura cultura artelor, trebuesc tóte mijlócele ce întrebuințăm în instrucțiunea publică; și precum avem școlĭ și bibliotecĭ în care se formézā inteligența și inima tinerimeĭ, trebue să școlĭ și musee pentru formarea și desvoltarea gustuluĭ eĭ.

Ar fi o pretenție prea mare d'a crede că vom putea improvisa o academiă de pictorĭ, de sculptorĭ, de architecțĭ și de musicanțĭ de geniŭ; că artele vor înflori îndată cu putere; că vom putea rivaliza cu națiunile culte. Școlile de arte n'aŭ dat nicĭ odată și nu vor da geniul, celor ce nu'l aŭ; dar pot servi a 'l desvolta în ceĭ ce sunt favorațĭ de natură. Artistul se nasce artist, ca poetul; e un adevĕr vechiŭ. Vom maĭ adăoga că în arte, ca în tóte, e anevoie a face pasurĭ de uriașĭ; asemenea cercărĭ sunt condamnate maĭ de înainte a da resultate negative; și ar fi trist, în adevĕr, a ne pregăti decepțiunĭ descuragiătóre. Modestia în aspirărĭ a ajuns a fi în țara nóstră o condiție de succes.

Am vĕḍut că în arte trebue să deosebim, pînă la óre care punct, partea materială technică de partea artistică. O școlă de arte, bine organisată, va putea să formeze cu înlesnire tinerimea a mînui cu îndemînare pensula, a modela și a sculpta, a proecta și a executa un edificiŭ, a da în fine tóte secretele practiceĭ; dar în ceea ce privesce partea artistică, rolul eĭ, bine înțeles trebue mărginit în óre care principiĭ generale carĭ numaĭ să dirigă talentele Originalitatea fiind cea d'ințiiŭ calitate a artistuluĭ, a-ĭ impune un sistem de precepte și de regulĭ de composiție, a-ĭ prescrie un stil, o manieră, e a da o lovire de mórte inițiativeĭ individuale și libere inspirărĭ.

Fără a perde din vedere deosebirea ce stabilirăm, să cercetăm acum unul din principiile fundamentale ale organisăreĭ uneĭ școlĭ de arte.

Intr'o școlă de arte e necesar a nu despărți învĕțămîntul pictureĭ, sculptureĭ și architectureĭ, nu numaĭ că ele aŭ de basă în comun desemnul în diferitele sale aplicărĭ, dar fiind că junimea artistă trebue să trăiască în acea fraternitate din care nasce o emulațiune bine înțelésă. Acest mod de a studia artele a condus pe Italia la resultatele cele maĭ fericite și aḍĭ maĭ tóte popórele l'aŭ pus în lucrare. Nu cerem ca linia de demarcare a specialităților în artele plastice să 'dispară cu totul: sculptorul va fi sculptor și pictorul pictor; sunt însă maĭ multe puncturĭ prin carĭ artele se unesc, își împrumută mijlócele, aŭ un învĕțămînt comun. E esențial prin urmare, în organisarea studiilor, a ține în sémă aceste analogiĭ și a nu despărți ceea ce este firesce unit.

Deosebit de acestea, nu vedem o imposibilitate ca un artist să pótă îmbrățișa, în ceea ce aŭ maĭ general, cele trele ramurile acestuĭ învĕțămînt, chiar de ar remîne special într'una dintr'însele. Artele nu cer neapărat ca sciințele, deosebirea specialităților, și nimenĭ nu va contesta superioritatea unuĭ artist care ar poseda expresiunile lor diverse. Operile luĭ ar avea calitățile carĭ lipsesc în genere operilor produse dintr'un punct de vedere esclusiv, s'ar armonisa maĭ bine cu liniile edificiilor pentru carĭ sunt destinate. Cu cunoscința principielor, scopuluĭ și mijlócelor ce întrebuințézā fie care artă, ar dispărea póte acele greșelĭ carĭ fac adesea ca o pictură să fie tractată ca un bas-relief, un monument de sculptură ca o imagine picturală, un edificiŭ ca o închipuire destinată a satisface numaĭ privirea, fără a ține în sémă legile greutățeĭ și condițiele executăreĭ. Artiștiĭ antichitățeĭ, aĭ seculuĭ de mijloc, aĭ renasceреĭ italiane sunt un exemplu de ceea ce pot câștiga artele din acéstă apropiere.

Limba comună a artelor fiind desemnul, el e basa orĭ căreĭ organisărĭ artistice. Tóte sacrificiele nóstre pentru a crea scolĭ superióre de arte, pentru a forma gustul prin desvoltarea facultăților artistice ale națiuneĭ, ar remînea fără resultate dacă n'am da acestuĭ învĕțămînt rolul însemnat ce trebue să ocupe în instrucțiunea publică. Desemnul, cum s'a ḍis, e un mijloc de expresiune, o limbă, pe care suntem nevoițĭ a o studia precum studiem principiele și regulile cuvîntuluĭ, pentru a putea să ne exprimăm ideile și simțimintele; însemnătatea sa, prin urmare, fiind aceiași, e neapărat a 'l introduce de timpuriŭ în studiile junimeĭ artiste.

Dar desemnul nu e necesar numaĭ în arte; prin aplicările sale la sciințe, el a dat un sbor noŭ industrieĭ, și trebuința sa în deosebitele ramurĭ ale cunoscințelor, e recunoscută aḍĭ de tóte popórele culte. Școlile de desemn din Franța, Germania, Italia etc., sacrificiile făcute în aceștĭ din urmă anĭ de Englitera pentru a perfecționa metódele acestuĭ învĕțămînt și a crea școlĭ nouĭ, dovedesc îndestul importanța desemnuluĭ [1]). Desemnul, ḍice un autor, a ajuns a fi atît de indispensabil în cît e de creḍut că, într'un viitor apropiat, vom învĕța să desemnăm precum învĕțăm să scrim [2]).

Nu vom cerceta pînă la ce punct desemnul e introdus în sistemul nostru de instrucțiune, și care sunt resultatele ce produce. Orĭ cum însă, există și ar fi fórte lesne a 'ĭ da o desvoltare cuviincíósă în instrucțiunea primară și secondară, pentru a pregăti chiar din principiŭ tinerimea care se destinézā pentru educația profesională saŭ artistică. Dispozițiile firești se desvoltă prin esercitarea lor, și nu ne îndoim că principiele de desemn linear și chiar de desemn liber, predate junimeĭ într'o vîrstă fragedă, îĭ vor forma nu numaĭ mîna și ochiul, dar chiar gustul. Eliniĭ începeaŭ educația tinerimeĭ prin desemn, și acest popor ajunse a produce somitățĭ însemnate în arte, litere și sciințe. «Pamfil, cel maĭ faimos «pictor din Sicyona, — ḍice d. Laborde, — făcuse a se primi ca «regulă și chiar ca lege obligatoriă, ca toțĭ copiĭ să învețe a de«semna maĭ înainte d'a scrie, maĭ înainte d'a întreprinde vre un «alt studiŭ, și generația formată prin acest minunat sistem, dete «Grecieĭ maĭ mulțĭ artiștĭ de cît scriitorĭ, îĭ dete maĭ cu osebire «acel public delicat care fu judele competinte al luĭ Ictinus, Fi«dias și Apelle.» [3])

Desemnul însă nu e arta; precum învățămêntul scrierĭ, acest instrument al cugetăreĭ, nu ne dă și talentul de scritorĭ, asemenea și desemnul nu constitue artistul. Dar studiul sĕŭ póte servi a desvolta observația, a obicinuĭ spiritul cu proporțiile și armonia liniilor, a da în fine memorieĭ, acea agerime prin care pătrundem și ne întipărim în minte formele obiectelor; și aceste resultate

[1]) Afară de școlile de desemn, trebue să maĭ menționăm însemnatele stabilimente: *Malborough hause* și *Sydenham*, create asemenea cu scopul d'a respîndi gustul și d'a înlesni studiul artelor.

[2]) *Antoine Elex* sculpteur. Cours élementaire de dessin. Paris. „Je ne crains „pas d'affirmer que dans un avenir très rapproché on sentira la nécessité „d'apprendre à dessiner comme l'on a compris la nécessité d'apprendre à „lire et à écrire“.

[3]) *Le comte Laborde.* Rapport sur l'application des arts a l'industrie. Paris. 1856. „Quatre cents ans avant Jésus Crist, Pamphile, le plus fameux peintre „de Sycione, avait fait admettre pour règle et même comme loi obligatoire „que tous les enfants apprendraient a dessiner avant d'écrire, avant d'en„treprendre aucune autre étude, et la génération formée par cet excellent „système donna à la Grèce plus d'artistes que d'ecrivains, lui donna surtout „ce public délicat qui fut le juge compétent d'Ictinus, de Phidias et d'Apelle.

nu sunt atît de despreţuit. Pentru a studia metódele şi practica artelor frumóse, trebuesce o şcólă pentru aceste arte; însă e neapărat a o întemeia pe învĕţămîntul desemnuluĭ geometric şi desemnuluĭ liber, organisat pe o basă maĭ largă în şcolile primare şi secundare. Acésta e cea d'întîiŭ condiţie a organisăreĭ artelor într'o ţară.

Dar acéstă condiţie nu e de ajuns. Artele frumóse n'aŭ o existenţă isolată în sînul uneĭ naţiunĭ. Idealul lor e în regiunea ideilor şi a simţimintelor marĭ; dar trebue o formă materială pentru a 'l exprima, trebue concursul măestrielor care procedă din aplicările desemnuluĭ la industrie, pentru a realisa libera inspiraţie a artistuluĭ. Dacă voim ca arta să aibă rădăcinĭ adîncĭ în naţiune, cată să îngrijim a 'ĭ asigura acele legiunĭ de lucrătorĭ inteligenţĭ şi îndemînaticĭ carĭ pun în lucrare concepţiile eĭ monumentale, trebue să creăm alăturĭ cu viaţa artistică, viaţa profesională. Aşa dar, ca intermediar între o scólă superióră de arte şi instrucţiunea primară a desemnuluĭ, credem necesariă organisarea uneĭ şcolĭ speciale de desemn, după modelul adesea imitat [1]) al şcólelor speciale de desemn din Franţa.

Prin metódele lor practice, artele nu sunt maĭ mult de cît măestriĭ înnobilate, ridicate de geniul artistic: mulţĭ din artiştiĭ ceĭ marĭ aŭ debutat prin cariera modestă de lucrătorĭ, şi acésta nu 'ĭ-a împedicat d'a face capete d'operă. E un adevĕr necontestat aḑĭ că ţările care aŭ sciut să supue industria înrîurireĭ artelor, aŭ atins resultatele cele maĭ fericite. Fără a urca cursul secolelor pentru a căuta exemple depărtate, Franţa, unde artele sunt atît de respîndite în popor, ne dovedeşte îndestul superioritatea la care o naţiune póte ajunge în arte şi industrie, aplicînd aceste principiĭ la organisarea eĭ artistică şi industrială. Misiunea bine înţelésă a artelor e d'a se inspira din tóte sorgintele viĭ ale vieţeĭ uneĭ ţărĭ: morală, religiune, patriă; de a domina, de a dirige activitatea eĭ spre tot ce e mare şi frumos, şi d'a imprima tutulor producerilor, acel caracter de expresie şi de frumuseţe fără de care materia nu póte avea mare valóre. Aşa dar, prima condiţie pentru înflorirea uneĭ şcolĭ de arte frumóse e d'a pregăti din principiŭ o organisare largă a instrucţiuneĭ desemnuluĭ; a doua d'a crea şcolĭ speciale pentru formarea măestriilor.

Scim că obiecţiunile nu vor lipsi pentru înlăturarea desemnuluĭ din sistemul instrucţiuneĭ publice. Ni se va ḑice că tinerimea nu póte perde timpul a desemna, cînd acest timp abia ĭĭ este de ajuns pentru a învăţa a citi şi a scrie; dar deosebit că desemnul nu póte fi considerat ca o perdere de timp pentru ceĭ ce se decid a îmbrăţişa o profesiune, a studia o artă, vom observa că fórte puţinĭ profită de instrucţiunea ce primesc în şcolĭ şi cu tóte acestea instrucţiunea nu s'a considerat încă de nimenĭ ca o perdere de timp. Desemnul nu numaĭ că nu împedică cele-l'alte studiĭ, dar încă le vine în ajutor; căcĭ adresîndu-se la facultăţile cele maĭ viĭ ale inteligenţeĭ, el dă un interes studiilor, înlesnesce învĕţămîntul scriereĭ, atît de anevoios în semnele sale abstracte, şi pregăteşte o basă solidă instrucţiuneĭ artistice şi profesionale [2]). Tótă tinerimea din şcolĭ nu póte ajunge a fi învĕţată; dar mulţĭ pot aspira a deveni meseriaşĭ, industrialĭ şi desemnul nu va fi pentru dînşiĭ un studiŭ de prisos.

Afară de acésta, desemnul e un mijloc de desvoltare pentru talentele adevĕrat artiste. Ceĭ ce vor avea disposiţiĭ naturale, vor primi aci iniţiarea, vor face cele d'întîiŭ pasurĭ pentru a trece în şcolile speciale de desemn, în şcóla superióră de arte frumóse. Cu acest chip şcóla de arte se va recruta din tineriĭ carĭ aŭ în adevĕr disposiţiĭ artistice; şi ceĭ ce se vor înşela în vocaţiunea lor, vor avea încă înlesnirea d'a trece în şcolile profesionale şi de a 'şĭ face o carieră.

Arta şi industria vor cîştiga mult prin acéstă apropiere şi înfrăţire, vom forma astfel artiştĭ de merit carĭ să onoreze ţara prin producţiile lor, şi meşteşugarĭ îndemînaticĭ şi de gust carĭ vor da un ajutor însemnat artistuluĭ, interpretînd cu inteligenţă concepturile sale. Istoria artelor, pe care am consultat'o adesea în aceste studiurĭ, ne dă şi aci exemple care verifică aserţiunile nóstre. In antichitate, arta se confundă cu industria, şi cele maĭ micĭ obiecte se deosibesc prin frumuseţea şi armonia formelor. In timpul Renasctereĭ, care produse acea mulţime nenumĕrată de bronzurĭ, sculpturĭ în lemn, mobile, vase, nielurĭ şi altele, cărora fineţa gustuluĭ şi originalitatea desemnuluĭ le daŭ o adevĕrată valóre artistică, arta da mîna industrieĭ, era în popor, ceea ce nu opri geniul d'a se produce şi d'a se ridica la concepţiile cele maĭ grandióse. In secolul nostru în fine, ceea ce asigură superioritatea Franciei în punctul de vedere artistic şi industrial sunt şcolile eĭ speciale de desemn, şcolile de arte frumóse şi maĭ presus de tóte, acea tendinţă a spirituluĭ public d'a uni sciinţa cu arta, trebuinţele cu simţimîntul, imaginaţia cu raţiunea, d'a armonisa aceste puterĭ viĭ ale naţiuneĭ spre a le face să concureze la un singur scop: mărirea, înavuţirea şi progresul Francieĭ.

Ni se va objecta asemenea că respîndirea instrucţiuneĭ desemnuluĭ, popularisarea artelor ce propunem, nu sunt póte o condiţie de succes pentru viitorul artistic al ţăreĭ. Dar şi aci vom respunde că ca în tot timpul, trebue să ţinem sémă de tendinţele uneĭ epoce. In secolul nostru, acéstă măsură nu numaĭ că va înlesni desvoltarea talentelor şi va forma un public capabil d'a înţelege şi d'a apreţui artele, dar încă va fi un element noŭ de întinerire pentru dînsele. Organisarea artelor ast-fel înţelésă, va stabili din principiŭ o gradaţie, fără de care am cădea în defectul d'a crea o clasă numerósă de artiştĭ de a doua mînă, pe care'ĭ am expune a muri de fóme într'o ţară în care artele sunt încă puţin gustate. Acéstă gradaţie o credem neapărată: naţiunea întrégă va fi chemată a participa la o educaţie adevĕrat liberală; dar numaĭ talentele vor putea urca acea scară care conduce de la elementele de desemn geometric şi desemn liber, în şcóla specială de desemn, şi de la acéstă, în şcóla de arte frumóse.

Nu credem că se vor găsi mulţĭ care să împingă amorul libertăţeĭ artelor pînă a susţine că şcolile sunt de prisos pentru înflorirea lor; căcĭ e evident că într'o ţară unde artele lipsesc cu totul, unde pînă aḑĭ museele aŭ fost o ficţiune, unde gustul e maĭ mult o afacere de modă, ar fi anevoie a le crea într'alt fel. In starea acésta, întrebăm: e cu putinţă a realisa un progres, cît de mic, fără un centru de impulsiune? A admite desvoltarea artelor în ţara nóstră fără şcolĭ de desemn şi de arte, fără musee, ar fi ceva în contra natureĭ lucrurilor. Fără sóre, centru de acţiune, viaţă şi lumină, universul nu ar putea să existe; fără o direcţiune centrală, care să determine şi să coordone mişcările uneĭ naţiunĭ, ne-ar fi greŭ a presupune viaţa eĭ morală. Aceiaşĭ lege reguléză desvoltarea simţimîntuluĭ artistic, desvoltarea arteĭ. Ca artele frumóse să prindă rădăcină pe pămîntul nostru, le trebue căminul lor de inspirare, le trebue un centru de impulsiune care să creeze mişcarea şi să o dirige.

[1]) Englitera şi Germania aŭ studiat şi întrodus în şcolile lor metódele aplicate de Francesĭ.

[2]) *Le comte Laborde.* Rapport sur l'application des arts à l'industrie. „Remarquons bien que le dessin est un langage qu'aucune description parlée ou écrite ne remplace... L'écriture est une partie de dessin, l'enseigner seul a été l'erreur . . . Apprendre aux enfants les proportions des choses par l'habitude de objets naturels, c'est se raprocher de leurs instincts imitatifs; les conduire en même temps a faire des lettres, c'est leur faciliter l'imitation de ces figures conventionnelles qui composent l'écriture".

„Să băgăm bine de sémă că desemnul e o limbă pe care nicĭ o descriere „vorbită saŭ scrisă nu o înlocueşte. . . Şcrierea face parte din desemn; a „fost o rătăcire d'a o preda singură. . . A învĕţa pe copiĭ proporţiile lucru„rilor prin obiceiul d'a figura obiectele naturale, e a se apropia de instinc„tele lor imitative; a 'ĭ pune în acelaş timp a face litere, e a le înlesni imi„tarea acestor figurĭ de convenţie care compun scrierea."

Platon ne spune că omul devine asemenea obiectelor admirațiuneĭ sale. Acest adevĕr al mareluĭ filosof athenian, a primit cea maĭ viă confirmare în tot cursul istoric. Antichitatea clasică nu înțelegea frumusețea fisică despărțită de frumusețea morală; și cuvîntul καλοκαγαθὸς, atît de des aplicat de amiciă, de recunoscință, de pietate pe operile de artă, și maĭ cu sémă pe vase, însemna tot de odată frumusețea și bunătatea, însemna meritul suprem. Acest mod de a considera artele, era prescris chiar de instituțiile lor. O lege Thebană privea reproducerea urîtuluĭ și subiectelor înjositóre ca o violare a principielor arteĭ, rațiuneĭ și moraleĭ publice și condamna pe artistul culpabil la pedepsile cele maĭ aspre. Aristotel pleca din acelaşĭ principiŭ când recomanda d'a feri vederea tinerimeĭ de spectacolul urîtuluĭ [1]). Maxima luĭ Platon ajunsese a fi o credință. Femeile Sparteĭ se înconjuraŭ de statuele luĭ Narcis, Nereu, Hyacinth, Castor și Polux pentru a avea neîncetat sub privire, tipul frumusețeĭ perfecte, pentru a și-l întipări în imaginație, credênd că sub acéstă impresiune vor da nascere unor copiĭ frumoșĭ [2]). Lessing interpretă în acelaş chip visele mumelor luĭ Alexandru cel mare, Aristomene. Scipion, August, vise în care figuréză un şérpe, simbol obicinuit al divinitățeĭ. Preocuparea neîncetată în care trăiaŭ femeile grecilor, de tipul frumusețeĭ divine, pretutindenĭ reprodus de artă, le urmărea chiar în mijlocul viselor.

In țara nóstră, unde privirea întîlneşte maĭ mult lucrurĭ neplăcute, unde, prin corumperea gustuluĭ, ne am obicinuit a admira și ceea ce nu merită admirarea, n'am fi întemeiațĭ d'a crede că una din causele stăreĭ nóstre morale e chiar lipsa artelor frumóse? Acéstă înrîurire a frumusețeĭ asupra sufletelor e un fapt din cele maĭ însemnate : simțimîntul neinteresat al frumusețeĭ nu póte să existe de cît în sufletele nobile și singur ar putea apropia pe ómenĭ în admirarea operilor de artă. Monumentele architecturale, tablourile, stampele, bronzurile, statuele, medaliele. lumea aceia ideală, plină de poesie și de încîntare, acel vis plin de strălucire al imaginațieĭ și geniuluĭ popórelor, cu timpul produce o impresiune adîncă asupra sufletelor și póte chiar modifica moravurile și gustul uneĭ națiunĭ.

Colecțiunile de obiecte de artă, museele sunt prin urmare necesariĭ, ca și școlile, pentru a forma gustul și simțimintele uneĭ națiunĭ Pentru junimea artistă, studiul lor o va iniția în stilul și metódele antichitățeĭ, în arta cu care artiștiĭ ceĭ marĭ aŭ știut să pătrundă și se exprime secretele frumusețeĭ; pentru public va fi un învĕțămînt plăcut.

Negreșit, pretenția d'a realisa în scurt timp un museŭ complect ar fi un vis deşert; dar într'un cerc maĭ restrîns acéstă necesitate nu e maĭ presus de puterile nóstre : elementele nu lipsesc. Mulțumită generosităţeĭ d-luĭ general Mavros și d. Dimitrie Sturza, adĭ putem dice că posedăm un început de museŭ, în care sculptura antică, bronzurile, numismatica, ceramica și alte ramurĭ sunt rapresintate ; am dori însă ca aceste colecțiunĭ adunate de autoriĭ lor cu sacrificiĭ însemnate și primite cu recunoștință de națiune, să se instaleze cît maĭ neîntîrziat într'un local apropiat pentru dînsele și să se complecteze pe tot anul. In interesul studiilor arteĭ, am dori asemenea să se adaoge pe lîngă aceste obiecte de o adevĕrată însemnătate artistică și archeologică, o colecțiune de copiĭ de gyps după capetele-d'operă ale statuarieĭ antice și după fragmentele de architectură și de ornamentare monumentală. Acéstă colecțiune e neapărară pentru școlile de desemn și de artă, și sacrificiele pecuniare ce ar face țara nu sunt atît de marĭ, ca că ne facă a amîna indefinit realisarea eĭ. Am dori, maĭ cu osebire, să se adune în acelaş local tóte antichitățile țăreĭ, saŭ modele dupe cele ce nu s'ar putea strămuta cu înlesnire. Antichitățile țăreĭ fiind legate în punctul de vedere istoric și archeologic de existența nóstră națională, mĕsura acésta ar afla un resunet în tóte inimele de romînĭ. In starea nóstră de ruine morale și materiale, asemenea începuturĭ ar fi o încuragiare din cele maĭ marĭ, căcĭ am putea în fine să dicem că, daca artele sunt încă cădute în țara nóstră, cel puțin buna voință nu lipsesce pentru a le ridica.

Ajunșĭ la acest punct, să încheem acéstă lucrare resumând ideile ce am cercat a desvolta.

Misiunea orĭ căruĭ guvern, maĭ cu osebire în țara nóstră, fiind civilisătóre, e o datorie pentru ceĭ ce țin sórta eĭ, a desvolta prin tóte mijlócele inteligența și moralitatea poporuluĭ, și un drept legitim al națiuneĭ care 'ĭ a încredințat'o. Nimenĭ nu va contesta. sperăm, dreptul la cultură al uneĭ țărĭ, căcĭ e chiar dreptul eĭ la viață. Dar acéstă cultură trebue să fie armoniósă, trebue ca tóte facultățile națiuneĭ să fie de o potrivă desvoltate. A sacrifica unele dintr'însele, a le lăsa în adormire, e a sacrifica interese morale, póte chiar interese materiale nepretuite. Prin urmare, artele frumóse trebuesc cultivate ca și sciințele și literile, trebuesc încorporate în sistemul general al instrucțiuneĭ publice.

Pentru a asigura dar organisarea artelor în țara nóstră, propunem :

1) Introducerea desemnuluĭ geometric și cu timpul desemnuluĭ liber de ornamente, în tóte școlile primare și secondare.

2) Crearea a două școlĭ speciale de desemn, în Iașĭ și Bucurescĭ, pentru măestriile carĭ se rézim pe desemn și pe matematicile aplicate.

Aceste două școlĭ vor avea drept scop d'a preda tinerimeĭ ce se destinéză la industriele desvoltate de arte, cunoscințele teoretice și practice necesariĭ pentru a îmbrățișa o măestrie ; și tinerimeĭ artiste, noțiunile indispensabile pentru a profita de studiile din școla de arte frumóse [1]).

3) Crearea a două școlĭ de arte frumóse, în Iașĭ și Bucureștĭ, în care să se studieze architectura, pictura și sculptura. In aceste școlĭ studiile să fie teoretice, practice și istorice [2]).

4) Pentru înlesnirea studielor de artă, anexarea la museele din Iașĭ și Bucureștĭ, a două colecțiunĭ de gypsurĭ după capetele d'operă sculpturale.

5) Crearea în Bucureștĭ, a unuĭ museŭ central de antichitățĭ naționale.

Suntem în aurora uneĭ epoce de reînviere, de regenerare pentru romînĭ, dar strebatem dile fórtă critice. Asemena timpurĭ sunt avute în decepțiĭ amare, în descuragiărĭ, în desertiunĭ, și nimenĭ nu va contesta simtomele uneĭ triste amorțirĭ care pare a coprinde pe nesimțite sufletile și ale învălui în umbrele eĭ adormitóre. Geniul morțiĭ pare a fîlfîi d'asupra națiuniĭ și a 'ĭ întuneca viitorul cu umbra negrelor sale aripĭ. Trebue însă óre a perde inima,

[1]) *Raoul-Rochette*. Cours d'archéologie. p. 274.

[2]) *Raoul-Rochette*. Cours d'archéologie. loc. cit.

[1]) E recunoscut adĭ de toțĭ cițĭ s'aŭ ocupat de cestiunile de artă că principiele de geometrie și de matematicĭ, principiele de architectură, sunt neapărate pentru studiul artelor în genere. Aducem aminte celor ce s'ar îndoui de acest adevĕr, că perspectiva nu póte fi studiată fără cunoscința elementelor de geometria descriptivă; că simțimîntul proporțiilor se desvoltă maĭ cu sémă prin studiul desemnuluĭ liniar; în fine că acéstă metodă are sancțiunea epocelor celor maĭ însemnate din istoria artelor : antichitatea clasică și renascerea Italiană.

[2]) D-niĭ Tătărescu și Alexandrescu (pictorĭ) aŭ cercat în maĭ multe rîndurĭ a atrage atențiunea Eforieĭ asupra școlilor de artă; d. Aman, plecînd dintr'alt punct de vedere, a voit asemenea de a deschide un atelier de pictură; însă cercările d-lor aŭ rĕmas fără resultat. Credem dar că e timpul ca artiștiĭ romînĭ să se asocieze pentru a atinge resultatul ce urmăresc fie care în parte : viitorul artistic al țăreĭ va fi asigurat, cînd pictoriĭ, sculptoriĭ și architecțiĭ își vor da mîna pe tărîmul artelor și vor lucra împreună pentru cultura și respîndirea lor.

trebue a despera și a mări numĕrul celor isbiţĭ de acéstă fatală apatiă, lepră a popórelor care simţ încă lanţurile cugetăreĭ, cînd lanţurile servitudineĭ politice sunt sfărîmate? Pentru noĭ, soldaţĭ aĭ ideĭ, credem în virtutea și în lumina eĭ, pentru a goni negurile ce se înteţesc. Libertatea pórta pe frunte'ĭ o flacără cerească: cugetarea. Numaĭ ea e suverană a lumeĭ Vom ḑice dar celor ce desperă: să respîndim lumina, să respîndim ideile, să luminăm naţiunea, dacă voim a vedea sórele viitoruluĭ strălucind în tótă splendórea luĭ. In sînul uneĭ naţiunĭ care aspiră la viaţă, sunt puterĭ ascunse; trebue să scim a le desvolta. Să nu mĕsurăm energia, voinţa nóstră individuală, cu energia, cu voinţa ce póte desfășura adesea un popor: poporul e uriașĭ în momentele sale de entusiasm. Ţară a strĕbătut timpurĭ maĭ grele, și ne vom îndoui óre de viitorul eĭ, noĭ care cunóscem faptele sale istorice? Trebue dar să punem în activitate aceste forţe, și numaĭ instrucţiunea publică face asemenea minunĭ, instrucţiunea adevĕrat liberală, ast-fel cum o înţeleg popórele civilisate.

Sunt epoce decisive pentru viaţa naţiunilor; să nu ne îndoim că epoca în care ne aflăm e din acelea. Viitorul ţăreĭ depinde mult de la acest punct de plecare, și e sigur că nu vom culege de cît ceea ce vom sci de timpuriŭ să semănăm. Dacă aspirăm la un rol în concertul naţiunilor culte, dacă simţim misiunea nóstră în Orient, trebue să nu ne îngrijim artele; căcĭ ele vor contribui a forma inima și inteligenţa romînilor. In adevĕr, cînd ele vor desvolta și vor înobila gustul naţiuneĭ, simţimintele și ideile eĭ nu vor remînea în urmă!

D. BERINDEIU.

SAVA HENŢIA

Artistul Sava Henţia s'a născut la 1 Februarie, anul 1848, în cătunul Sibișel, comuna Sebeș din Ardeal. Un unchiŭ al sĕŭ, fotograf, anume Zaharia Dăciulescu, vĕḑînd în trecerea-ĭ prin Sebeș că micul Sava, care urma la școla comunală, avea o deosebită aplecare pentru desemn, îl luă cu dînsul și, în 1862, îl aduse la Bucurescĭ. Aci peste treĭ anĭ, Henţia intră în școla de Bele-Arte. In acelaș an însă, adică în 1865, mórtea smulse pe acest bun și singur sprijinitor al artistuluĭ care ar fi rĕmas ast-fel cu totul lipsit de mijlóce, dacă, concurînd, n'ar fi isbutit să priméscă o modestă bursă de la stat. Cu acésta — și cu ce maĭ putea agonisi de pe micĭ lucrărĭ — se susţinu el în timpul celor cincĭ anĭ de studiŭ, pînă cînd, absolvind cursul, a obţinut premiul în marele concurs de streinătate al anuluĭ 1870.

Tot în anul acesta, cu ocasiunea exposiţiuniĭ de Belle-Arte, Henţia obţinu medalia clasa II pentru portret. El expusese o pînză ce înfăţișa pe d. Caligari.

In primăvara anuluĭ 1871, primind bursa pentru strĕinătate, Henţia plecă în Italia, unde visită în sborul paseriĭ maĭ tóte museele din cele maĭ de frunte orașe ale patrieĭ luĭ Rafael; apoĭ se opri cît-va la Roma, iar de aci se îndreptă spre Paris, „Capitala lumiĭ", după cum îl numesce, cu drept cuvînt, Victor Hugo, marele poet al seculuĭ; spre Paris, orașul către care se aţintesc tóte privirile tinerimiĭ studióse, către care sbóră tóte aspiraţiunile eĭ.

Aci intră la Academia de Belle-Arte, între eleviĭ luĭ Cabanel [1]). Dar abia putu zice artistul: «Am ajuns!» abia avu timp să-șĭ formeze o lume de frumóse miragiĭ, o viaţă de muncă veselă, și o nouĕ lume de necazurĭ, o nouĕ viaţă de lipsurĭ se desfășura înaintea luĭ: prin intrigele unor camarazĭ aĭ sĕĭ carĭ remăseseră în Bucurescĭ, — și asta numaĭ din causa necapabilităţiĭ lor—ministrul Tell îĭ tăiă bursa ce i se acordase.

* * *

Isĭ închipuește orĭ-cine ce va se ḑică a remînea în mijlocul Parisuluĭ, cetate imensă; în mijlocul a maĭ mult de douĕ milióne locuitorĭ, cu totul strein și fără mijlóce. O! de sigur miseria ar fi sfîrșit aceea ce cîţĭ-va miserabilĭ începuse, dacă nisce suflete tinere, nisce suflete nobile, n'ar fi fost aci pentru a sprijini desnădejdea. Maĭ mulţĭ studenţĭ romînĭ, între care d-niĭ Al. Vlădescu și P. Obedenaru, care urmaŭ la drept, M. Mironescu, la sciinţe, și alţiĭ al căror nume ne scăpă în acest moment nouĕ, dar sunt adînc săpate în inima artistuluĭ, contribuiră, fie prin cotisaţiunĭ lunare, fie prin procurarea de lucru, la susţinerea luĭ Henţia, ajutîndu'l ast-fel a-șĭ urma studiile. La 1873, adică în al doilea an de cînd se afla la Paris, Henţia avu deosebita onóre de a fi admis între exposanţiĭ Salonuluĭ, cu tabloul sĕŭ mitologic: *Psichea părăsită de Amor*. Trimiţînd apoĭ în ţară acéstă pînză, de mărime naturală, ce înfăţișéză pe Psichea dormind pe unde, scăldată de razele argintóse ale luneĭ, d. Boerescu, care p'atuncĭ era ministru al cultelor și al instrucţiuniĭ publice, făcu autoruluĭ eĭ, după stăruinţele d-luĭ Aman, pictor și profesor al Școleĭ de Belle-Arte, o mică bursă de una sută douĕ-ḑecĭ de leĭ pe lună, acordându'ĭ și o sumă de opt sute de leĭ drept recompensă pentru tabloul *Psicheeĭ* ce era destinat pinacoteceĭ Museuluĭ nostru naţional.

In 1874, Henţia, terminându-șĭ studiele la Paris, se întórse în ţară și figura printre ceĭ de'ntêĭ la Exposiţia de Belle-Arte ce avu loc în Bucurescĭ, în tómna aceluĭ an, cu tabloul *Psicheeĭ* și cu o nouă pânză: *Aurora*, ce chiar d'atuncĭ s'a așeḑat la Teatru Naţional, în loja Suveranilor, dupĕ dorinţa exprimată de MM. LL. Cu acéstă ocasiune i se decernă medalia clasa II pentru pictură mitologică.

* * *

La 1 Septembre, 1875, fu numit ca profesor suplinitor, iar un an dupĕ accea, în urma concursuluĭ ce a depus la 3 Iulie 1876, ca maestru cu titlu provisoriŭ, de desemn și caligrafie la Externatul secundar de fete din Bucurescĭ, unde funcţionéză și astă-ḑĭ. Tot în acest an, 1876, a fost numit el și la Asilul Elena-Dómna ca profesor de desemn și de pictură.

In timpul resboiuluĭ din 1877—1878, când tot Românul și-a depus prinosul pe altarul independenţeĭ nóstre, Henţia încă n'a stat inactiv. Fiind atașat ca pictor pe lîngă marele cuartier general pe tot timpul rĕsboiuluĭ, el a lucrat maĭ multe pânḑe, scene prinse de pe natură în fuga evenimentelor și-a peneluluĭ, dintre carĭ cele maĭ multe s'aŭ cumpĕrat de M. S. Regele, care 'ĭ conferi, ca dovadă de înalta sa bună-voinţă, medalia *Bene-Merenti* clasa II „pentru distinsele sale lucrărĭ în pictură."

Multe din aceste pânze, lucrate în timpul campanieĭ Românilor în Bulgaria, se găsesc și în posesiunea D-luĭ Ghiţă Ioan, care e un amator deosebit al arteĭ și un bun colecţionist.

Cea din urmă lucrare de însemnatate a artistuluĭ și cea maĭ mare, însă prin dimensiune, este *Intrarea triumfală a luĭ*

---

[1] Alexandru Cabanel, elev a luĭ Picot, artist de un talent rar, elegant. I se datoréză numeróse opere, între care *poetul Florentin* (1861). El a executat pentru palatul primărieĭ Parisuluĭ, cu ajutoru luĭ Benouville, douĕ-spre-ḑece medalióne înfăţișînd *cele douĕ-spre-ḑece lunĭ*. A obţinut o medalia de onóre la Expoziţia Universală din 1867 (Paris). In 1855 a fost numit Cavaler și în 1864 Oficier al Legiuniĭ de onóre, iar în 1863 a fost ales ca membru al Academieĭ de Belle-Arte, în locu luĭ Horace Vernet.

Traian în Sarmisegetusa. Ea a figurat la Exposiţiunea de Arte-Frumóse ce s'a deschis în primăvara anuluï 1881, împreună cu o *Veneră*, ce s'a vêndut, şi alte pânze. Cu acéstă ocasiune Henţia a obţinut premiul II pentru pictură istorică, iar în tómna aceluiaşi an juriul Exposiţiuneï române din Sibiŭ, unde el trimisese portretul regretateï Ana Davila, îï decernă diploma de onóre.

In anul trecut i s'a conferit „pentru meritele sale artistice" o a doua medalie *Bene-Merenţi,* însă — din eróre negreşit— şi acéstă tot de clasa II, probă că el nu şi-a vênat distincţiunile oficiale.

***

Dacă, vorbind maï sus despre cea din urmă lucrare a luï Henţia şi cea maï mare. am pus parantesa: prin dimensiune, asta nu însemnéză de loc că acéstă pânză nu e de o valóre necontestată. Din contră ! Tabloul *Intrăriï triumfale a luï Traian în Sarmisegetusa* e o lucrare monumentală. Composiţiunea e magistrală şi desemnul destul de corect, Henţia fiind unul dintre rariï pictoriï carï sciŭ mânuï în perfecţiune condeiul desemnatoruluï. Desemnurile luï sunt adevěrate giuvaere şi o mulţime de bucăţï tratate cu creionul *(à la plume)* sunt capo d'opere de perfecţiune, într'atât observaţiunea este plină de adevěr şi execuţiunea de fineţe.

Dacă însă execuţiunea tablouluï n'a corespuns aşteptărilor schiţeï şi nu e pe deplin la înălţimea uneï pânze de aşa valóre, trebue să se ţină sémă de împrejurările defavorabile în carï s'a produs, de tot felul de neajunsurï cu care artistul a fost nevoit să lupte : lipsa mijlócelor bănescï—căcï bogăţia n'a bătut nicï o dată la uşa pictoruluï, — a unuï atelier cum se cade, a modelelor trebuinciόse ; şi e de datoria guvernuluï să nu lase în părăsire şi în uitare acéstă pânză ce povesteşte cu elocinţă epopea originelor nóstre. Locul aceşteï pagine din istoria patrieï şi din istoria arteï române e negreşit într'o Galerie naţională şi este o ruşine pentru noï că am lăsat-o oropsită în sala de la biserica Stravopoleos, unde artistul a fost silit s'o lase de la Exposiţiunea din 1881.

Ţineţï minte: Neluarea în sémă a tutulor jertfelor ce acéstă pânză a costat pe artist, va fi cu totul fatală pentru viitorul artelor în România! Deja ne plângem că artiştiï noştri nu-şï cearcă puterile în creaţiunï marï, nu se měsóră cu opere carï să formeze epocă, ci-şï perd timpul şi-şï useză forţele cu schiţe carï nu cer multă încordare de muncă şi cheltuială de imaginaţiune, şi cu portrete banale ale unor mutre şi maï banale. Cum vreţï însă ca artiştiï să iasă din banalitate şi să se aventureze în composiţiunï marï când, în genere săracï, sunt sigurï că nu-şï vor vedea rambursate nicï cel puţin cheltuelile materialuluï brut ? Exemplul luï Henţia va fi cel maï descuragetor pentru toţï carï ar voi să-şï ia sborul spre înaltele regiunï ale arteï ! E dar de datoria şi de onórea întregeï corporaţiunï a artiştilor de a stărui ca acéstă pildă desastrósă să nu se dea viitorimeï ! [1])

***

Până când acéstă uitare faţă de artist se va repara îndemnîndu-se ast-fel să mérgă înainte—căcï a dovedit că posedă îndestul calităţile pictoruluï istoric—*Psichea* rěmâne cea maï mare operă a luï Henţia, pe care ne'l destăinuesce ca un artist adevěrat, ca un pictor ales şi magistral. Poate că asta vine d'acolo că subiectul, coprinzênd maï multă poesie melancolică convenea maï bine naturiï puţin misantrope a artistuluï, blând, timid şi muncitor. Căcï—cată s'o spunem—Henţia sufere de vr'o două-zecï de anï de o surditate aprópe desăvêrşită, resultat al unor frigurï tifoide cu care s'a ales din inundaţia de la 1863. Artistul şedea pe atuncï într'o casă pe locul unde azï se află hanul Babic şi era în puterea somnuluï şi-a nopţiï când simţi răcéla apeï ce ajunsese la înălţimea aşternutuluï. Êşï închipueşte orï-cine gróza omuluï în primejdie, care abia scăpă gol şi înot în délul Schitu-Măgurénu. Ast-fel el nu póte audi nimic din ceea ce se vorbeşte, dar,—de o inteligenţă rară,—înţelege tot ce i se spune, numaï dupě simpla mişcare a buzelor. Acésta a contribuit de sigur ca să'ï placă maï bine, de cît adunările, să rătăcéscă pe câmpiï şi prin pădurï vênând orï peisagele cu blocul pe genunchï, orï păsările cu puşca la ochiŭ.

Cu tóte acestea, departe de-a fi un sělbatic, el, cu figura'ï atât de simpatică, pe care se aşterne un věl uşor de palidă melancolie, şi cu inima'ï deschisă, e cel maï vesel în mijlocul uneï petrecerï. Pentru prieteniï luï e un pelerinagiŭ cu deosebire plăcut de a lua drumul Cotrocenilor. Aci, în curtea Asiluluï Elena-Dómna, într'o căsuţă modestă şi între patru pereţï albï, acoperiţï aprópe peste tot cu pânză frumos zugrăvită, locueşce artistul şi-mï aminteşc cu plăcere momentele petrecute în societatea luï şi o operelor sale.

Iată aci un efect de apus de sóre: *Móra*, care se arată priviriï între umbra nopţiï ce întunecă pământul şi lumina crepusculeï ce înflăcăréză cerul ; alăturï, *Tîrgul Moşilor* cu curiosităţile luï ; maï departe *Peleşul* repedindu-se printre stîncï. Icï un portret de beizadea ; colo treï bieţï diavolï sorbind ca o picătură profirul din pahare la umbra frunzaruluï din faţa cârciumiï ; maï dincolo, o *Româncă ducênd merinde la cîmp* ; dincóce un mănuchiŭ frumos de mândre florï, şi altele. Apoï schiţe de tot felul, lucrărï începute şi neisprăvite, tóte aceste dând un farmec nedescris aceşteï umilite locuinţe a umiliтuluï artist. Indatoritor, desinteresat, dedat cu suferinţele carï l'aŭ oţelit în răbdare, el e iubit de toţï cîţï îl cunosc şi'l sciŭ preţui. Aceştia, de şi puţinï la numěr, sunt însă de ajuns pentru a'l face să uite tóte necazurile ce a îndurat şi îndură încă în el atât omul cît şi artistul.

IULIU I. ROŞCA

PRIVIRE GENERALA
ASUPRA
MONUMENTELOR NATIONALE
ŞI
MIJLOCUL DE A IMPEDICA DISTRUGEREA LOR

I

Printre clădirile banale şi ridicule ce se ridică astădï şi printre dărâmăturile ce 'ţï fac milă la vedere, întîlnim de la un cap la altul al ţăreï ruine măreţe şi monumente strělucite din timpiï trecuţï, amintind vremurï maï fericite în care se găsea o dată Romînia şi ţările locuite de romînï.

Multe din monumentele trecutuluï aŭ dispărut cu totul sub greutatea veacurilor ; iar cîte ne-aŭ maï rěmas urgisite şi ne băgate în sémă, abea staŭ în picióre, slăbite de cutremure şi vremurï rele. Aceste clădirï variate din secolul XIII-lea împrospăteză artistuluï schimbările treptate ale arteï şi a gustuluï, trebuinciόse uneï desvoltărï artistice şi aduce istorieï deslușirï folositóre în privinţa stăreï politice şi intelectuale a diferitelor timpurï. Cu deosebire sunt epocï de desvoltărï maï puternice

(¹) Scris în Maiŭ, 1890.

în istoria popórelor, acestea sunt monente de înflorire cînd mişcările minţeĭ, puterea militară şi desvoltarea artistică formézǎ un buchet armonic de la care nu ne putem lua ochiĭ, într'însele găsim gîndirĭ şi expresiunĭ frumóse, care strînse într'o limbă plăcută, sunt un isvor nesecat pentru o artă nouĕ.

Intr'o clădire istorică nu admirăm numaĭ formele materiale, ci admirăm póte maĭ mult amintirea vre unuĭ om ilustru, a uneĭ epocĭ strĕlucite saŭ valórea sa pentru istoria arteĭ pe care nicĭ o imitaţie nu o póte da, iată pentru ce trebue să ţinem la monumentele vechĭ şi să studiem valórea lor artistică şi istorică. Sciinţa archeologieĭ îmbrăţişézǎ cunoştinţa acestor desfătărĭ artistice şi un architect trebue să cunóscă diferitele stărĭ şi stilurĭ prin care a trecut arta architecturală ; nu trebue să se facă deosebire cînd e vorba de admiraţie, o feerie ca Curtea de Argeş şi Treisfetiţele din Iaşĭ se pot compara catedralelor gotice saŭ monumentelor greceştĭ, inima trebue să se înflăcăreze la tot ce e frumos, pentru a produce, ceva deosebit, căcĭ dacă eclectismul e interzis pentru a produce, să fim eclecticĭ pentru a admira.

Să studiem prin urmare clădirile nóstre pentru a duce maĭ departe firul desvoltăreĭ lor artistice, întocmaĭ precum arta grécă şi monumentele vechĭ se studiază pentru a se trage folóse dintr'însele, iar nu pentru a le reproduce Se studiază pentru a se găsi modele carĭ în urmă să se transmită sub impulsia uneĭ nouĭ voinţe şi a unuĭ sentiment personal, cu chipul acesta se dă naştere unor lucrărĭ originale, ast-fel orĭ ce s'ar face e o imitaţie, şi imitaţia e tot-d'a-una palidă. Din nenorocire, tocmaĭ acesta e defectul şcóleĭ de astăḑĭ care ridicîndu-se în sistem, apucă pe o cale greşită; căcĭ sistemele chiar cele maĭ bune sunt o piedică pentru progres în artă, ele împedică manifestarea spontanee şi personală a artistuluĭ, spiritul sĕŭ nu póte sbura în afară de ce e permis, iată de ce aprópe sigur maĭ tot-d'a-una artiştiĭ carĭ raţionéḑă mult, produc opere sărace în închipuirĭ.

Studierea diferitelor ramure ale producţiunilor artistice aflate la noĭ începînd din timpurile cele maĭ vechĭ şi pînă astăḑĭ, ar forma un isvor de învĕţăminte pentru o desvoltare viitóre si ar revărsa luminĭ nouĭ asupra producţiunilor artistice a Europeĭ orientale, puţin cunoscute, din lipsa documentelor scrise.

Din tóte ramurile artistice, architectura presintă cel maĭ mare interes în ţară la noĭ. Monumentele nóstre câte maĭ sunt, de şi lăsate în părăsire de multă vreme, luptă în importanţă cu ale vecinilor noştriĭ şi întrec în frumuseţe pe ale multor popóre din Europa. Să ne încordăm dar puterile pentru a le păstra ca să nu ne blesteme generaţiele viitóre. Fie-care monument ne aminteşte figura unuĭ domn strălucit, ne împrospătézǎ faptele măreţe şi isbânḑile trecute, ele sunt călĕuza virtuţilor cetăţenescĭ şi a învĕţămintelor artistice viitóre ; monumentele însă aŭ un sfîrşit, dispar pe nesimţite şi cu tot respectul şi dorinţa de a le păstra, ajunge o vreme când nu maĭ rĕmâne pétră pe pétră, se duc, luând cu dênsele în haosul uităreĭ, amintirea c'au trăit vre-o dată. Să se facă dar desenurĭ, să se descrie fie-care monument în parte, ca să rĕmâe cel puţin o închipuire scrisă, neştérsă pentru istoriciĭ viitorĭ. Numaĭ adăpaţĭ cu asemenea sentimente putem păşi către un viitor sigur de mărire, către care tinde naţiunea română, plină de vigóre şi de stăruinţă.

II

Architectura nóstră în mare parte e religiósă şi de origină bizantină. Arta bizantină se găsesce în tóte părţile unde s'a întrodus biserica chreştină de orient, acésta e una din causele pentru care se află şi la noĭ. Pe de altă parte, prin legăturile îndelungate, Orientul, şi maĭ ales Constantinopolul, ne a transmis direct civilisaţiunea arteĭ sale, care se întinsese în vécul de mijloc pînă în occidentul european. Pe când imperiul roman de occident se stinsese sub incursiunile nesfîrşite de barbarĭ, în orient Constantinopolul atrăgea admiraţia lumeĭ întregĭ prin splendórea artelor sale, servind de legătură între orient şi occident. Aşa dar, studiul arhitectureĭ bizantine interesézǎ de aprópe istoria arteĭ române, să vedem dar ce era arta bizantină.

Pentru a fi însă maĭ complecţĭ, originea artelor la noĭ trebue căutată cu mult înainte, ea trebue căutată în epoca romană, când Dacia deveni provincia imperiuluĭ.

La începutul ereĭ chreştine Carpaţiĭ şi peninsula balcanică eraŭ ocupate de popóre de origină tracică. Partea dréptă a Dunăreĭ căḑu sub stăpînirea Romanilor şi în scurt timp tótă peninsula Balcanică deveni colonie cu caracter roman. Barbariĭ de peste Dunăre 'ĭ nelinişteau des, şi Traian, pentru a scăpa imperiul de tributul înjositor ce plătea Dacilor şi pentru a înlătura neliniştea ce le causa mărirea potereĭ Dacilor, trecu Dunărea la începutul secoluluĭ al II-lea şi supune poporul Dac în urma unor rĕsbóe crâncene. Poporul roman sĕrbători învingerea Dacilor ca pe cea maĭ mare isbândă a imperiuluĭ. Deşi nu-ne a rĕmas nicĭ o urmă de construcţiunĭ din timpul Dacilor, eĭ însă eraŭ un popor luxos şi bogat. Pe columna luĭ Traian din Roma sunt reprezentate baso-reliefurĭ în care se vĕd vase preţióse luate de la Dacĭ, între alte scene e una în care se vede o căpitenie Dacă oferind luĭ Traian o tavă cu obiecte preţióse. Intors la Roma Traian, cu prada făcută în resbel, ridică forul Traian. Sarmaţiĭ, Mesageţiĭ şi Sciţiĭ, popóre maĭ vechĭ ca Daciĭ, cunoşteaŭ arta făurărieĭ în cât nu maĭ rĕmâne îndoială că Geto-daciĭ carĭ eraŭ maĭ înaintaţĭ de cât dênşiĭ, să nu fi cunoscut arta argintărieĭ.

Colonizarea Dacieĭ se făcu în scurt timp şi luă o desvoltare repede sub dominaţiunea romană. Se făcu peste tot drumurĭ, apeducte, se ridicară terme, amfiteatre şi temple. Ruinele din Sarmisegetuza, din Apulum şi tóte cetăţile de pe malul Dunăreĭ care zac sub pămînt, ne învedereşte munca titanică a poporuluĭ roman în scurtul timp de la Traian pînă la Aurelian, cînd barbariĭ atăcînd de tóte părţile imperiul roman, pentru a putea apăra rĕsăritul imperiuluĭ, Aurelian retrase legiunile sale în drépta Dunăreĭ, lăsînd Dacia pradă Goţilor coborîţĭ de pe ţĕrmurile Balticeĭ, la Marea Négră.

Goţiĭ prădară şi pustiiră ţĕrile ocupate de Romanĭ şi Dacia-felix, după cum o numeaŭ Romaniĭ pentru fertilele eĭ cîmpiĭ, deveni cîmp deschis jafurilor barbare. Cu năvălirea Goţilor, o sórtă amară începu pentru naţiunea Română care strînsă în creerul munţilor ca într'o ghióce, aştepta în zadar timpurĭ maĭ liniştite. Goţiĭ se aşezară în cîmpiĭ şi îmbrăţişară religiunea creştină. Tesaurul de la Petrósa atribuit Goţilor păgînĭ, arată o desvoltare a acestuĭ popor în timpul şedereĭ sale în Dacia.

După Goţĭ se năpustesc asupra Dacieĭ în secolul al IV-lea Huniĭ, apoĭ vin Gepiziĭ de ném cu Goţiĭ şi după dînşiĭ urmară Avariĭ, o nouă speţă de Hunĭ carĭ vin prin secolul VI-lea şi în scurt timp se îndreptéḑă spre apus, aşeḑîndu-se în Panonia pînă cînd Carol cel mare îĭ sfărâmă în secolul al VIII-lea

Un popor care avu o mare influenţă asupra Romînilor fu Sclaviniĭ şi Antiĭ. Eĭ se aflaŭ în cîmpiile Dacieĭ şi la venirea Avarilor căutară adăpost în munţiĭ ocupaţĭ de Romînĭ cu care se împrietenirǎ.

După Avari vin Bulgariĭ, popor de rasă Mongolă ce locuiaŭ

pe Volga, Avariĭ însă vin peste dînşiĭ şi-i subjugă, dar în curînd Bulgariĭ se scutură de dominaţiunea Avarilor şi în secolul al VII-lea trec Dunărea şi ocupă cîmpiile, aşezîndu-se în mijlocul Sclavinilor, cînd Bulgariĭ 'şĭ perd naţionalitatea şi se slavoniséză în curînd, păstrînd numele de Bulgarĭ precum şi Normaniĭ de nume german fură desnaţionalisaţĭ de Francezĭ în mijlocul cărora se aşezaseră.

Pecenegiĭ, un alt neam de sĕlbaticĭ stabiliţĭ între Nistru şi Siret, sunt sfărămaţĭ de armatele bizantine şi trec în Transilvania.

După Pecenegĭ se arătară în valea Dunăreĭ pe la anul 1100 Cumaniĭ, alte órde de Mongolĭ şi în fine pentru a complecta lanţul de barbarĭ, Tătariĭ de rasă Mongolă şi eĭ, ném înfiorător şi cel maĭ cumplit din cîte se năpustiseră asupra Dacieĭ, nimicesc pe Cumanĭ. Plecaţĭ din Asia, pustiéză Vladimirul, Moscova, Kievul, şi ajung în Ungaria. Năvălirea Tătarilor sgudui pînă în temelie începuturile de voevodate romîne şi pregăti patul cel noŭ unde avea să se reverse noua pătură de Romanĭ a descălecăreĭ.

In urma atîtor năvălirĭ barbare, nimic nu se maĭ alese de pămîntul romînesc, tótă civilizaţia romană se şterse ca pulberea, oraşele fură distruse şi îngropate sub propriele lor dărâmăturĭ. La fie-care invaziune, Romîniĭ retrăgîndu-se iarăşĭ în munţĭ, pîndeaŭ timpul cînd órdele barbare părăseaŭ ţara pentru a se coborî în cîmpiĭ puţin cîte puţin. In fine, după multă nelinişte, ajunseră a se organiza în micĭ state şi în secolul al XIII-lea în drépta Dunăreĭ eraŭ voevodate ca ţara Severinuluĭ, ţara luĭ Lyortioy în drépta Oltuluĭ cu knezatele luĭ Ion şi al luĭ Fărcaş pînă în Olt, ţara luĭ Seneslau în stînga Oltuluĭ, ţara luĭ Lytira, care tóte eraŭ voevodate valache sub suzeranitatea Uugurilor. Vrancea şi Rîmnicu eraŭ locuite de un grup compact de Romînĭ, asemenea şi ţinutul Bacăuluĭ, al Cîmpulunguluĭ din Bucovina, Făgăraşul şi Maramureşul, tóte eraŭ locuite de Romînĭ. Cu aşezarea Bulgarilor peste Dunăre Romîniĭ fură despărţiţĭ în doue. Ceĭ de-a drépta Dunăreĭ retraşĭ în vîrfurile Balcanilor şi în Pind, după cum făcuseră şi fraţiĭ lor din Carpaţĭ, cad împreună cu Bulgariĭ sub stăpînirea bizantină în secolul al XI-lea şi resculîndu-se în secolul următor, scutură jugul bizantin prin vitejia lor şi formézã imperiul Romîno-Bulgar sub dinastia Asanilor de origină romînă. Sub Ioaniţiu imperiul Romîno-Bulgar căpătă un renume strălucitor şi în fine în secolul al XIV-lea cade sfărâmat de fanatismul musulman.

Atuncĭ puterea Romînilor trece de pe malul drept pe cel stîng al Dunăreĭ, sub stăpînirea Basarabilor, Romăniĭ grupaţĭ în state cu mult înaintea Bulgarilor, îşĭ aveaŭ organizaţia şi biserica lor ; se vedem dar care era arta bizantină la Romînĭ pe acele vremurĭ.

Imperiul roman stabilindu-se pe malurile Bosforuluĭ, găsi o civilisaţie izvorîtă din Asia, sub influenţa arteĭ greceştĭ. Bizantiniĭ se adresaŭ la artiştiĭ din Syria, carĭ aduceaŭ din Asia cunoştinţele lor înaintate în arta clădireĭ. Bolta care e elementul caracteristic al arteĭ bizantine se obicînuia chiar din sesolul IV-lea şi al V-lea în Syria şi în Asia mică

Pe cînd imperiul roman de occident se sfărâmase de năvălirele barbare, Constantinopolul remăsese singurul centru maĭ luminat şi exersa influenţa artelor sale asupra întreguluĭ occident. În regiunea nóstră influenţa bizantină era directă, şi chiar din secolul al VI-lea saŭ al VII-lea, adică înaintea stabilireĭ Bulgarilor în mijlocul Sclavinilor, nu maĭ remîne îndoială că architectura bizantină s'a introdus la Romînĭ, póte chiar o dată cu creştinismul.

Pe cînd în Constantinopol se ridica de Justinian, Sfînta Sofia, cel maĭ măreţ şi impunător monument prin îndrăznéla concepţiuneĭ bolţilor şi a proporţiunilor neobicînuite pînă atuncĭ, popórele cele-l-alte se influenţaŭ de noua direcţiune şi splendóre dată arteĭ bizantine şi sfînta Sofia servi de model tuturor celor-l'alte clădirĭ.

Atuncĭ arta bizantină luă o desvoltare al căreĭ caracter se păstră tot-d'a-una şi cu tóte sbuciumările iconoclaştilor carĭ puseseră în pericol chiar existenţa imperiuluĭ, arta bizantină reuşi a se menţine şi a lua continuŭ o desvoltare înfloritóre pînă în secolul al XI-lea sub dinastia macedonénă.

Peloponezul, Tesalia, Epirul şi Macedonia, ocupate în parte de Valachĭ, transmiteaŭ arta bizantină în Balcanĭ şi în Carpaţĭ voevodatelor valache, organizate după felul statelor feudale din vécul de mijloc.

De şi planul bisericelor pînă la acéstă dată remase maĭ acelaşĭ ca în timpul luĭ Justinian, bisericile în faţade însă luară forme maĭ înălţate şi maĭ elegante, bolta în loc să se aşeze direct pe pendantivĭ ca la sfînta Sofia, începu să se aşeze pe un olan circular care la început arăta puţină îndrăsnélă de a se ridica. Bolţile începură a se înmulţi, ajungînd cîte o dată pînă la doue-spre-dece.

Cam pe timpul acesta Bulgariĭ căzînd sub bizantinĭ, voevodatele romîne, ajutate de vremurĭ maĭ bune, putîndu-se forma în state organizate, genul architectureĭ greco-romane din Peloponez se transmise la popórele din Balcanĭ şi Carpaţĭ. De şi monumentele nóstre cele maĭ vechĭ n'aŭ date, e aprópe sigur că la descălecarea luĭ Radu-Negru din munţĭ, bisericele din voevodatele romîne avéŭ caracterul biserceĭ Domneştĭ din Curtea de Argeş. După formele sale architecturale, acéstă clădire e singura maĭ veche, şi cu tóte că tradiţia spune că e zidită de Radu-Negru, ar fi cu putinţă chiar să fi existat acéstă biserică în Argeş pe vremea întemeereĭ statuluĭ romîn.

Planul bisericeĭ Domneştĭ are forma pătrată, o boltă la mijloc ridicată pe un olan cilindric se rézemă pe patru pendantivĭ. Exteriorul e decorat în felul clădirilor greco-romane în straturĭ orizontale alternînd de pétră şi de cărămidă. Acesta e tipul bisericilor din secolul al IX-lea pînă în al XII-lea din Peloponez şi care s'a întins într'o regiune îndepărtată la Bulgarĭ, la Serbĭ, în statele romîne şi la Ruşĭ.

Arta la Ronînĭ era curat bizantină pînă în secolul al XIII-lea şi s'a păstrat modificîndu-se după vremurĭ şi potrivit gustuluĭ local, pînă în secolul al XVIII-lea, după cum se póte observa la Snagov, la Mitropolia şi la biserica Domnéscă din Tĕrgovişte, la Stîntu Dumitru din Craiova şi la monastirea de la Horez

In regiunea Moldoveĭ forma planuluĭ e cu totul deosebită, maĭ la tóte bisericele planul e o cruce cu treĭ abside circulare în interior şi poligonale saŭ rotunde la exterior, şi cea maĭ veche biserică care ne-a remas e din mijlocul secoluluĭ al XV-lea. Cu o jumătate de secol maĭ în urmă găsim în ţara romînéscă monastirea Dealuluĭ din Tîrgovişte, zidită de Radu cel mare, care are asemănare în plan cu clădirile din Moldova.

O influenţă gotică se găseşte în Moldova maĭ la tóte bisericele şi acésta cu deosebire la bolţile uşilor şi a ferestrelor. Bolta gotică inventată în Franţa la finele secoluluĭ al XII-lea, ajunse în scurt timp a se respîndi în tótă Europa chiar din secolul al XIII-lea introducîndu-se pînă şi în Rusia. Întroducerea eĭ în Moldova se esplică prin contactul cu puterile occidentale şi maĭ ales cu Polonia, tot de o dată se póte datora şi catolicismuluĭ din Moldova unde se afla din timpurile cele maĭ vechĭ şi insistenţeĭ cu care ţinea a se lăţi.

Statele romîne întărindu-se din ce în ce de la descălecare încóce. vremurĭ maĭ liniştite ajutară ţĕrilor a lua o fisionomie maĭ prosperă şi în acelaşi timp arta se putu desvolta maĭ în linişte şi potrivit geniuluĭ romînesc, atingînd culmea măestrieĭ şi a străluciriĭ sub Neagoe Voevod în ţara romînéscă şi un secol maĭ tîrziŭ sub Vasile Lupu Vodă în Moldova, prin creaţiunea celor douĕ giuvaerurĭ a arteĭ romîne, Curtea de Argeş şi Tresfetitele din Iaşĭ.

Studiind diferitele clădirĭ ridicate din secolul al XIII-lea şi pînă la mijlocul secoluluĭ al XVIII-lea se observă o transformare regulată şi fără întrerupere, a unuĭ gen de architectură care datéză de secole.

Cu deosebire în Moldova selecţiunea architecturală se observă fórte lesne cum s'a făcut în mod regulat de la Ştefan cel Mare şi pînă la Vasile Lupu. In urma multor încercărĭ, architectura la noĭ ajunse cu vremea a se desvolta potrivit cerinţelor locale şi gustuluĭ romînesc, totuşĭ păstrîndu-şĭ caracterul oriental în liniele generale. Architecţiĭ şi lucrătoriĭ streinĭ chemaţĭ la început prin secolele XI-lea şi al XII-lea pentru a zidi bisericĭ şi monastirĭ în voevodatele valache, cu desvoltarea lucrărilor aŭ format o şcólă de maiştri aĭ loculuĭ care se alimenta treptat cu elemente nouĭ tot din Orientul europén. Chemarea artiştilor streinĭ loculuĭ n'are nimic înjositor pentru arta romînă, maĭ în tóte părţile s'a făcut apel la artiştiĭ streinĭ. La Roma monumentele se încredinţaŭ artiştilor grecĭ şi în Constantinopol se făcea apel la cunoştinţele artiştilor din fundul Asieĭ.

Artiştiĭ chemaţĭ la noĭ în mare parte eraŭ Macedo-romînĭ din Pind, descendenţĭ aĭ coloniştilor Romanĭ din Mesia. Eĭ şedéŭ retraşĭ în vârful munţilor la venirea barbarilor în câmpiile balcanice, ca şi fraţiĭ lor din stânga Dunăreĭ care se retrăsese în Carpaţĭ. Macedo-romaniĭ sunt ómenĭ întreprinzĕtorĭ şi activĭ şi reputaţia lor de meşterĭ se întinde şi astă-ḑĭ în regiunile ce-ĭ înconjóră, atribuinduli-se chiar clădirea tuturor monumentelor importante din peninsula balcanică. Macedo-romîniĭ aŭ cu deosebire un gust desvoltat în arta argintărieĭ.

In secolul al XVI-lea statele române ajunsese într'o stare de înflorire surprinḑĕtóre în cît se impunéŭ chiar popórelor vecine. Domniĭ noştriĭ jucaŭ un mare rol în politica orientuluĭ şi se deosibéŭ prin mărinimia caracteruluĭ şi prin bogăţiele ce rĕspîndéŭ în tóte părţile. In muntele Atos devenirĕ ctitoriĭ maĭ multor aşeḑăminte şi lavre.

Neagoe Voevod, una din marele figurĭ ale aceluĭ secol, zidi monumentala clădire care pururea va fi cea maĭ înaltă creaţiune a arteĭ române. Concepţiunea mărétă a Curţeĭ de Argeş, formele delicate şi variate a sculpturilor şi în fine bogăţia ornamentaţieĭ polichrome atrăgea curiositatea multor călătorĭ streinĭ, carĭ rĕspîndéŭ departe vestea feerieĭ ce vĕḑuseră în ţara romînéscă.

In Moldova era próspătă amintirea mareluĭ eroŭ care speriase toţĭ vecini prin isbîndele sale neîntrerupte de o jumĕtate de secol. El se făcuse apărătorul creştinismuluĭ şi pentru luptele sale desperate contra Musulmanilor merită de la Papa numele de sfînt. Stefan cel Mare fu un caracter potrivit timpuluĭ în care trăia, el era religios şi crud în acelaşi timp. Pentru comemorarea faptelor marĭ săvîrşite în fericita sa domnie, ridică nenumĕrate clădirĭ în muntele Athos şi în părţile Grecieĭ.

Bisericile ridicate de Stefan cel Mare, formézá epocă în istoria arteĭ romîne. Aprópe tóte în plan aŭ forma cruceĭ cu treĭ abside, exteriorul e proporţionat cu eleganţă, avînd o formă înălţată şi decoraţia polichromă a exterioruluĭ, cu piatră, cărămidă, teracote smălţuite cu animale simbolice şi frescurĭ le dă un efect strălucitor. Sfîntul Nicolae Domnesc din Iaşĭ, Bălineştiĭ logofĕtuluĭ Tĕut, Hîrlăul, Voroneţul şi Sfîntul Ión din Piatra, sunt încă faţă pentru a admira stilul şi originalitatea lor. Pentru numĕrul şi caracterul particular ce'l aŭ pentru istoria arteĭ, le putem grupa într'un stil cu numele de *Stefan cel Mare.*

Tradiţia clădirilor luĭ Stefan cel mare o duse maĭ departe Petru-Rareş. El luă sarcina lăudabilă de a repara şi întări maĭ tóte clădirile găsite în próstă stare. Zidi Probota pentru odihna rĕmăşiţelor sale, una din cele maĭ caracteristice bisericĭ prin disposiţia planuluĭ care are treĭ nartexurĭ.

Clădirile ridicate de Petru-Rareş sunt o transiţie între ale luĭ Ştefan cel Mare şi ale luĭ Vasile Lupu. Acestea sunt epocele care prin clădirile lor, resar din lanţul general de monumente ale arteĭ romîne. In Moldova sistemul decoraţiunilor polichrome cu frescurĭ, cărămiḑĭ şi óle smălţuite la exterior începe cu clădirile cele maĭ vechĭ şi merge până la finele secoluluĭ al XVI-lea, terminându-se cu Aron Vodă, când începe a fi rĕŭ executate şi interpretate, sistemul acesteĭ decoraţiunĭ care nu se află în Ţara romînéscă de cât la câte-va micĭ încercărĭ, e fórte rĕspândit în Moldova. El a fost introdus prin Rusia, a căreĭ clădirĭ aŭ faianţe şi teracote smălţuite împrumutate prin contactul cu orientul de la Perşĭ şi Arabĭ.

Arta română căpătă o mare desvoltare în Moldova la mijlocul secoluluĭ al XVII-lea sub Vasile-Lupu. Lungul şir al bisericelor cu caracter moldovenesc ajunse de se perfecţionă şi luă o formă ultimă de strălucire prin creaţiunea Treisfetitelor care se ridică în mijlocul Iaşilor. Proporţiunile svelte ale clădireĭ şi bogăţia decoraţiuneĭ întrece tot ce aŭ veciniĭ noştriĭ, făcênd-o chiar unică în Europa.

Decoraţiunea de şi bizantină, are un caracter maĭ mult arăbesc şi persan. Rusia care primise o influenţă puternică din Asia şi a căreĭ clădirĭ din secolul al XVII-lea aŭ împrumutat în mare parte formele sale din mijlocul Asieĭ, a contribuit întru cât-va la introducerea nouilor elemente orientale în arta romînă. Sistemul bolţilor superpuse care se obicînuiaŭ din epoca luĭ Ştefan cel Mare, primi o nouă transformare sub Vasile Lupu. Disposiţia interiórá a bolţilor pantocratoruluĭ şi a turnuluĭ nartexuluĭ de la Treisfetitele sunt o combinaţie minunată şi inteligentă producênd un efect surprinzĕtor în decoraţiune prin varietatea de luminĭ şi umbre la care daŭ nascere. Acéstă dispoziţie s'a întrebuinţat de Arabĭ şi de Persanĭ în secolul XVII-lea în architectura lor şi era combinată cu tendinţa de a strânge bolţile şi a le da proporţiunĭ înălţate.

Cu epoca luĭ Vasile Lupu în Moldova se stinge orĭ-ce tendinţă de progres în artă, şi decadenţa deveni din ce în ce maĭ simţitóre prin amestecarea în architectura romînă a stiluluĭ rococo italienesc cu care nu putea să aibă nicĭ o legătură.

In acelaşi timp în Muntenia Mateiŭ Basarab zidesce o mulţime de bisericĭ, continuând architectura greco-romană a secoluluĭ al XIII-lea care de şi nu era întreruptă, dar fusese lăsată maĭ la o parte prin introducerea uneĭ arte nouĭ cu mult maĭ atrăgĕtóre a Monastireĭ Déluluĭ şi a Curţeĭ de Argeş. Architectura începe a suferi o decadenţă în formele sale şi în sistemul de construcţiune Din cele patru-ḑecĭ de bisericĭ ce se atribue luĭ Mateiŭ Basarab, cea maĭ de căpetenie e sântul Dumitru din Craiova.

In timpul luĭ Vasile Lupu şi al luĭ Mateiŭ Basarab statele

romîne luaseră o desvoltare puternică sub impulsiunea patrioticelor sentimente ale Domnilor, elementul romînesc care un moment fusese copleșit de elemente strĕine, renăscu de o dată ca prin farmec, se deschiseră școlĭ și se tipăriră cărțĭ în limba română, recunoscêndu-se oficial ca limba statuluĭ, în locul celeĭ slavone introdusă prin contactul cu Bulgariĭ de la care am luat organisația bisericéscă și a statuluĭ nostru.

Dorința fie-căruĭ din Domniĭ romînĭ era de a face un singur stat puternic, grupînd într'un corp tot elementul romînesc, de aci se născéŭ luptele nesfîrșite dintre cele douĕ state surorĭ, fie-care dintr'ênsele voind a supune pe cel-l-alt. După multe lupte care avură de resultat slăbirea și a unuia și a celuĭ-l-alt stat. Domniĭ Romînĭ dându-șĭ în fine sémă de rĕul ce'șĭ făceaŭ, sfîrșiră prin a lega o prietenie neștérsă de pace în amintirea căreia fie-care ridicară câte o biserică în țara celuĭ-l-alt. Ast-fel Mateiŭ Basarab zidi Soveja în ținutul Putneĭ iar Vasile Lupu înălța în mijlocul Tîrgoviștei capitala Țĕreĭ romînescĭ, măréța biserică Stelea după felul Treisfetitelor din Iașĭ, însă fără luxul și fără bogăția țesĕtureĭ de florĭ, fiind făcută numaĭ cu tencuială pe din afară.

De la jumĕtatea secoluluĭ al XVII-lea arta romînă începu a lua o nouă transformare prin influența venețiană. Pe acele vremurĭ regina mărilor 'șĭ impunea arta și producțiile sale artistice maĭ în tótă Europa, legăturile comerciale ale statelor nóstre cu Veneția înlesniră acéstă influență artistică adusă și de elementul grecesc din Constantinopol și din muntele Athos, fiind și eĭ trebuitorĭ arteĭ venețiane.

Din acéstă nouĕ epocă a arteĭ romîne care începe de la jumĕtatea secoluluĭ al XVII-lea și ține pînă la jumĕtatea secoluluĭ XVIII-lea, ne a remas biserica Horezul care e încă complectă cu tóte încăperile primitive. Monastirea ocupă un spațiŭ pătrat cu galeriĭ pe stîlpĭ de piatră de jur împrejur avînd pe fețele pătratuluĭ cîte un portic. Influența venețiană se simte în cele maĭ micĭ detaliĭ a ornamentațieĭ sculpturale. cu deosebire însă acéstă influență se vede în țesăturile fine a vesmintelor sfinte și la vasele bisericeștĭ din care o colecție importantă se află la muzeul din Bucureștĭ. Acéstă epocă artistică a avut maĭ cu sémă înrîurire în țara romînéscă și după o durată de un secol se termină cu biserica Stavropoleos din Bucurescĭ, al căreĭ exterior polichrom și cu porticul de pétră de la intrare a căpătat cu timpul un aspect armonios.

Bisericile nóstre aŭ fost tot-d'a-una decorate în interior cu pictura bizantină a școleĭ din muntele Athos a căror desvoltare fu cercuită într'un hieratism fórte riguros, de și arta pictureĭ trebue să aibă ca țintă imitația natureĭ pictura, bizantină însă devine maĭ mult convențională, de cât un studiu al natureĭ. In general ea trebue privită din punctul de vedere al efectuluĭ decorativ, fără a intra în detaliele desenuluĭ saŭ al colorituluĭ. Acéstă pictură se întinde și astădĭ în tot orientul creștin, iar în Rusia ea a durat numaĭ pînă în secolul al XVII-lea, când artiștiĭ Rușĭ voiră a'ĭ da o tendință de realism în sensul de a păstra stilul, dar studiind și natura. Aceste încercărĭ n'aŭ dat nicĭ un resultat satisfăcĕtor și nicĭ pînă astădĭ artiștiĭ modernĭ n'aŭ ajuns a învinge acéstă greutate.

De la jumĕtatea secoluluĭ al XVIII arta romînă merge spre o decadență repede, modelurile sunt rĕŭ interpretate de mîinĭ stîngace, constructoriĭ perd bunele obiceiurĭ ne maĭ, cunoscînd principiile constructiuneĭ din epocele înfloritóre a secolelor al XIII-lea saŭ din al XVII-lea, producînd din acéstă causă opere fără caracter și puțin temeinice. Tradițiunile se perd odată cu înlocuirea vechilor artiștĭ cu alțiĭ nuoĭ de prin Italia și Austria fără legăturĭ cu țara și cu arta țĕreĭ. Stilul rococo italienesc de rĕŭ gust în architectură se respîndește cu repediciunea fulgeruluĭ, năpustindu-se asupra țĕreĭ întregĭ și maĭ ales asupra Moldoveĭ, unde s'a introdus prin nord din Polonia și Rusia în timpiĭ cînd artiștiĭ italienĭ cutreeraŭ aceste țărĭ.

Ast-fel de la jumătatea secoluluĭ trecut arta romînă se perde din ce în ce până ce se stinse cu totul într'o decadență care era reflexul uneĭ stărĭ sociale și politice neliniștitóre chiar pentru naționalitatea română.

(Va urma)

N. GABRIELESCU.

CONSTRUCȚIA TEATRULUI DIN IAȘI

Lipsa unuĭ local de teatru la Iașĭ, este de mult simțită, și tótă lumea dorește să vadă ridicîndu-se cît maĭ repede acest palat al artelor.

Minister și Parlament, de acord cu întréga opinie publică, a hotărît ca cît maĭ curînd să se zidéscă mult doritul teatru. Ast-fel s'a întocmit o comisie compusă din d-niĭ Velescu, Stănicescu de la teatru din Bucureștĭ și d. Constandiniu de la teatru din Iașĭ, care împreună cu d-niĭ architecțĭ Săvulescu și Socolescu aŭ luat în studiŭ cestiunea, întocmind un program amănunțit de tot ce trebue să coprindă noul local.

Pe de altă parte, primăria de Iașĭ, a intervenit în streinătate, obținînd planurĭ de pe la maĭ tóte teatrele, ca să pótă orienta și maĭ bine comisiunea.

De și fondurile sunt fórte micĭ — adică numaĭ 800,000 leĭ, totușĭ noĭ credem că se va cauta a se satisface tóte cerințele unuĭ bun teatru modest, fără a se opri la o cestiune de iconomie rĕŭ înțelésă.

Terenul pe care se va clădi acest important monument, va fi favorabil ca posiție și întindere, și tot de odată fiind destinat pentru teatru, prin testamentul donatoruluĭ.

Pentru realisarea proiectelor, comisia a fost de părere să se însărcineze un architect romîn care, în vederea programuluĭ, să mérgă în streinătate să visiteze teatrele cele maĭ bine instalate, dupe care să facă proiectul definitiv pentru Iașĭ.

Procedeul ni se pare cel maĭ nemerit spre a putea ajunge maĭ repede la realisarea clădiriĭ.

AVIS

Facem cunoscut d-lor abonațĭ că suntem gata a le înlesni orĭ-ce fel de lămurirĭ relativ la concursul internațional pentru întocmirea proiectelor Camerĭ și Senatuluĭ.

***

D-niĭ abonațĭ din provincie — carĭ n'aŭ achitat încă abonamentul — sunt rugațĭ cu insistență a nu maĭ întîrdia.

***

Primim adesea reclamațiunĭ că nu se primesc numerile din *Anale*, expediate. Rugăm pe abonațiĭ noștri să bine voiască a ne preveni de urgență, orĭ de cîte orĭ nu le sosește un numĕr cel mult pînă la 15 ale luneĭ.

Administrația.

Cismigiu

jardin publique

Bul. Indipendenti

Teren reservat constructii Palatului Camerei

0 5 10 20 30 40 50

Impremeria Statului

(Rue)

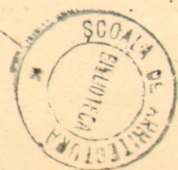
86 00

120 00

(Rue)

C. Plevna

(Rue) Strada Lipscani

Rue Victoria

Teren reservat construcții Palatului Senatului

Rue Carol

Rue Stavropoleos

0 5 10 20 30 40 50m

Rue

Palatul de Jiustiție

din

Craiova

Proiectul „Oltenia“

Fațada Principală

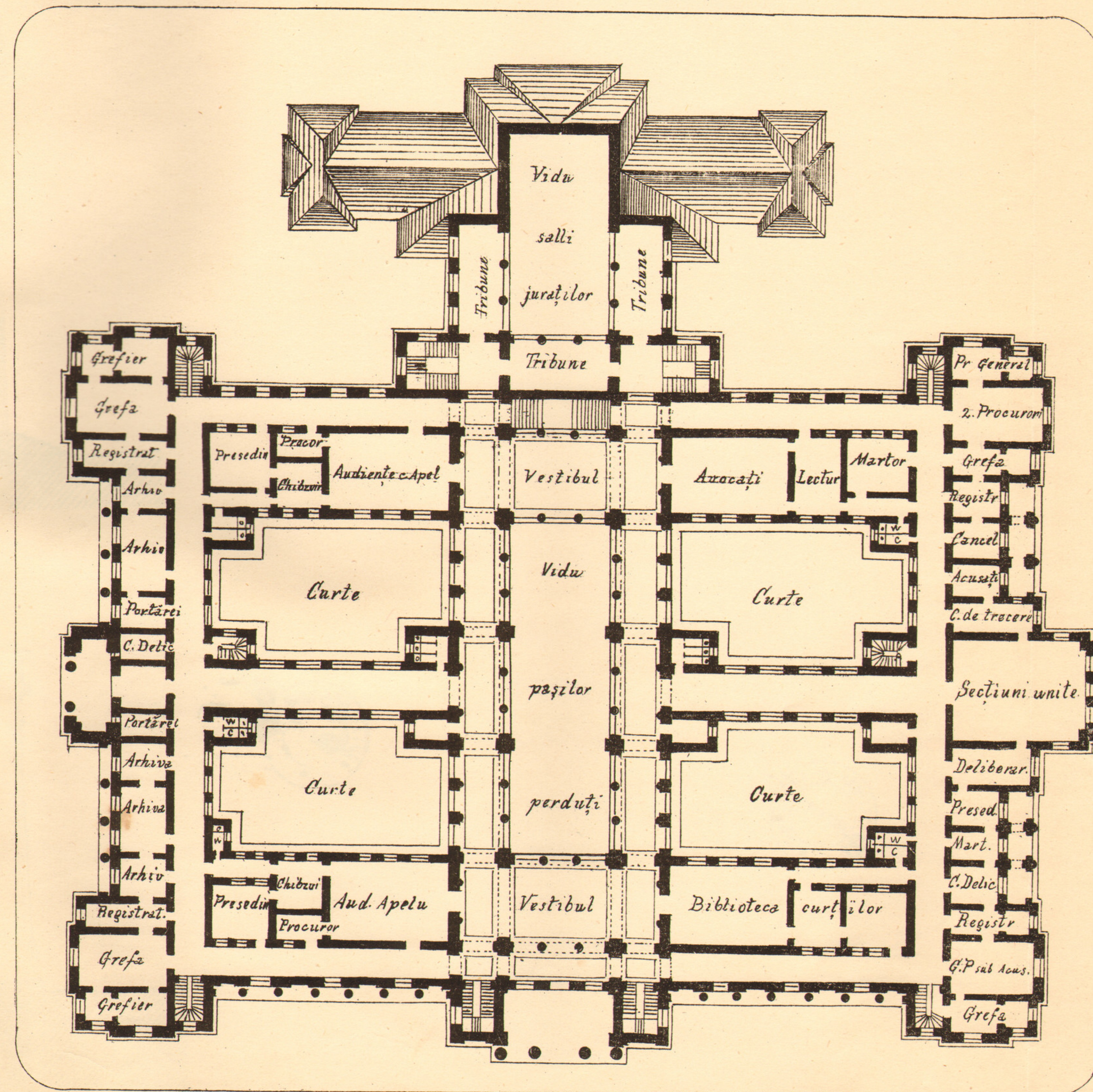

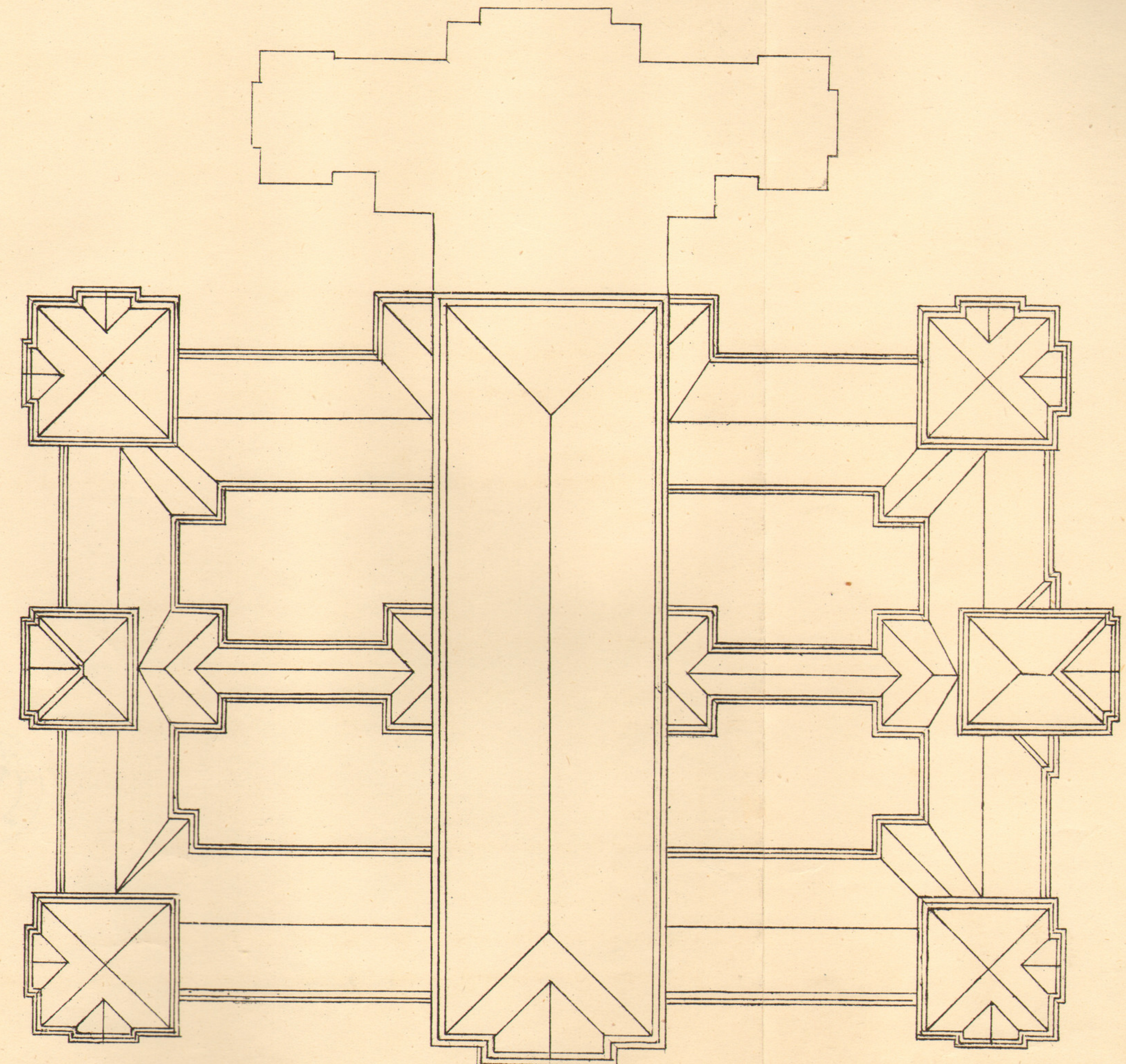
Intocmit de I. N. Socolescu Architect și Inginer

PALATUL DE JIUSTIȚIE
DIN
CRAIOVA

PROIECTUL „OLTENIA"

ETAGIU DESPRE PIAȚA JURAȚILOR

ETAGIU DESPRE PIAȚA PALATULUI. J.

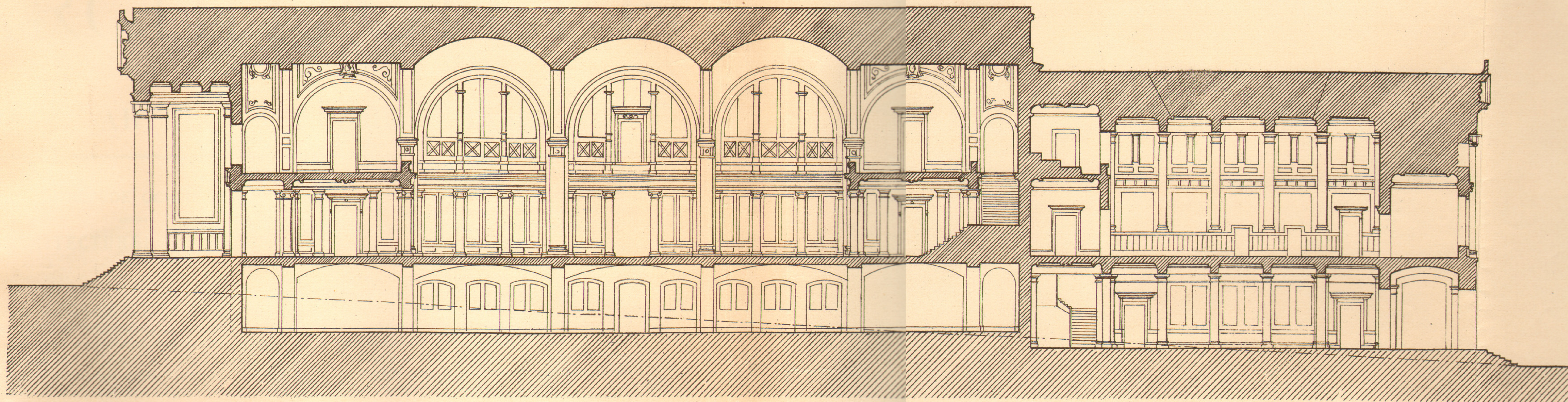
INTOCMIT DE I. N. SOCOLESCU ARCHITECT ȘI INGINER

№ 5

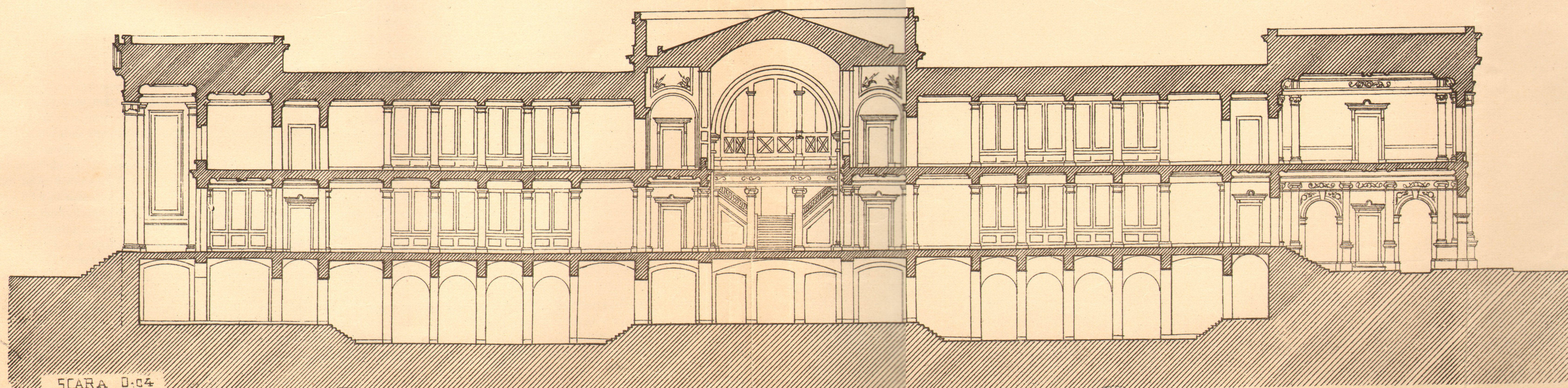
Palatul de Jiustiție
din
Craiova

Proiectul „Oltenia"

Secția longitudinală

Secția transversală

Intocmit de I. N. Socolescu Architect și Inginer